

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Zuzana Pešoutová

Probace v českém trestním právu

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Probace v českém trestním právu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 27. 3. 2013

.....
Zuzana Pešoutová

Já, níže podepsaná, Zuzana Pešoutová, autorka diplomové práce na téma Probace v českém trestním právu, které je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto souhlas podle § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8,

771 47 Olomouc, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále k zpřístupnění jména a příjmení v katalozích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Výše uvedené údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlašuji, že mé výše uvedené osobní údaje jsou pravdivé.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Probace v českém trestním právu zpracovala sama a uvedla jsem všechny použité prameny.

V Olomouci dne 27. 3. 2013

.....

Zuzana Pešoutová

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, zejména za podnětné konzultace, rady a připomínky, které mi poskytl během vypracování.

Rády bych také poděkovala Mgr. Aleně Sentenské a Mgr. Markétě Danišové za cenné informace, poskytnuté mi v rámci rozhovorů.

Obsah

Seznam zkratek.....	6
Úvod.....	7
1 Vymezení základních pojmů	9
1.1 Restorativní justice.....	9
1.2 Probace.....	11
1.2.1 K historickému vývoji	14
1.3 Dohled	17
1.3.1 Dohled v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže	19
2 Uplatnění dohledu probačního úředníka v trestním zákoníku	21
2.1 Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	22
2.2 Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s dohledem.....	25
3 Dohled probačního úředníka v rámci zákona o soudnictví ve věcech mládeže	29
3.1 Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření s dohledem	30
3.2 Podmíněný odklad výkonu trestního opatření odnětí svobody s dohledem.....	31
4 Výkon dohledu – postup probačního úředníka	33
4.1 Dospělí.....	33
4.1.1 Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu - dospělí..	35
4.1.2 Probační resocializační programy pro dospělé.....	38
4.2 Mladiství.....	41
4.2.1 Metodický standard PMS pro práci s mladistvými	42
4.2.2 Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace – mladiství	45
4.2.3 Kurátor pro mládež – spolupráce s PMS	46
Závěr.....	51
Použitá literatura.....	54
Shrnutí.....	60
Seznam klíčových slov	62

Seznam zkratk

ESF	Evropský sociální fond v České republice
LSZP	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
OČTŘ	Orgán činný v trestním řízení
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PMS	Probační a mediační služba České republiky
PRP	Probační resocializační program
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
z. o PMS	zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
z. o SPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Za téma své diplomové práce jsem si zvolila problematiku probace v českém trestním právu, především proto, že bych se ráda jednou osobně realizovala v oblasti probačních činností. Alternativní přístup k trestání pachatele a pomoc mu při řešení jeho situace jsou v naší společnosti více než žádoucí. Možnost jeho nápravy mimo věznice má nejen pozitivní efekt ekonomický, ale i společenský vzhledem k jeho rodině a poškozenému, jehož škoda či újma může být pachatelem na svobodě mnohem efektivněji reparována.

Za cíl jsem si kladla především jasně definovat probaci a s ní spojené další základní pojmy, jako je restorativní justice a dohled. Dále rozebrat jak se probace konkrétně projevuje v českém trestním právu, přičemž jsem tuto problematiku zúžila na projevy dohledu. V poslední části práce potom popsat, jak je v právních předpisech upraven výkon dohledu, jak je upřesněn v rámci interních metodických standardů Probační a mediační služby a toto komparovat s praxí, s využitím provedených rozhovorů. Cílem bylo rovněž se dotknout problematiky postavení kurátora pro mládež v rámci trestního řízení vedeném proti mladistvým a jeho spolupráce s Probační a mediační službou.

Při psaní práce jsem vycházela z odborných knižních publikací, zejména učebnic a komentářů, monografií a příspěvků ve sbornících na téma probace a alternativní trestání. Čerpala jsem také z odborných článků publikovaných v časopisech a samozřejmě z právních předpisů a z judikatury. Využívala jsem i elektronické zdroje, především Metodické standardy PMS, ale i další. Také jsem provedla rozhovor z probační úřednicí Mgr. Alenou Sentenskou a s kurátorkou pro mládež Mgr. Markétou Danišovou, a informace mi poskytnuté jsem rovněž využila. V literatuře je dané téma probace zpracováno poměrně široce, k tomu přispívá svými publikacemi zejména PMS a Institut pro sociologii a kriminální prevenci.

Text jsem se rozhodla rozčlenit do čtyř hlavních kapitol. První kapitola vymezuje již zmiňované základní pojmy: restorativní justice, probace a dohled. U probace se věnuji také nástinu historického vývoje tohoto institutu na našem území. Dohled je definován jak u dospělých, tak u mladistvých pachatelů, zohledněny jsou rozdíly mezi nimi. Další části práce se omezují na problematiku dohledu, jednoho ze základních prvků probace. Druhá kapitola se věnuje jeho projevům v rámci TZ, především institutům podmíněné upuštění od potrestání s dohledem a podmíněné odsouzení s dohledem a nastíněny jsou i další projevy dohledu, ačkoliv ne všechny lze zařadit pod probaci v užším slova smyslu, proto se jim blíže nevěnuji. Třetí kapitola navazuje na druhou podobným vymezením projevů dohledu, ale tentokrát v ZSM. Důraz je kladen opět na výše zmíněné instituty. Závěrečná, čtvrtá kapitola se věnuje

výkonu dohledu. Je členěna do podkapitol dle „druhu“ pachatele: dospělý a mladistvý. U každé skupiny je popsána právní úprava výkonu dohledu, jeho vymezení v rámci interních materiálů PMS a také jeho praktické provádění. U mladistvých je ještě zohledněn institut kurátora pro mládež.

Ke zpracování tématu jsem využila především metodu analýzy, komparace, kompilace, klasifikace a abstrakce.

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Restorativní justice

Ve dvacátém století a zejména v jeho padesátých letech, nastaly změny v charakteru kriminality. Prudce vzrostla zločinnost a vyvstala potřeba změn klasických forem její kontroly. Nastaly pochyby o účinnosti trestů, především trestu odnětí svobody. Jako jedním z možných řešení se jevil zavedení alternativních trestů k uvěznění.¹ Ty jsou vyjádřením pojetí justice jako restorativní.

Klasické retributivní pojetí – odplatné neboli trestající se v posledních desetiletích počalo jevit jako nepřiliš efektivní. Především vzrůstal počet uvězněných osob, věznice začaly být přeplněné a náklady na ně se staly neúnosným břemenem pro státní rozpočty. Bývá to nazýváno rovněž jako „*krize trestu odnětí svobody*“. Vyvstala rovněž otázka, zda standardní systém trestní justice náležitě reflektuje potřeby obětí trestných činů.²

Zmíněná přeplněnost věznic je vážným problémem současnosti. Pro ilustraci uvádím statistické údaje naplněnosti věznice v Českých Budějovicích za rok 2012. Celková kapacita věznice byla od března 2012 stanovena na 281 míst, z toho bylo určeno 111 míst pro obviněné ve výkonu vazby a 170 pro odsouzené ve výkonu trestu. Ubytovací kapacita byla využita pro výkon vazby na 117,17% a pro výkon trestu odnětí svobody na 94,49%. Celková průměrná naplněnost věznice za rok 2012 byla 103,51%.³ Tato čísla jsou více než alarmující.

Trestný čin byl doposud vnímán výhradně jako útok a poškození veřejných, celospolečenských zájmů, ačkoliv trestným činem je především poškozena jeho oběť.

Pojem restorativní justice (z angl. restore – obnovit, navrátit do původního stavu) lze vyložit jako určitý koncept zacházení s pachateli, jako soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují přístup k řešení problematiky zločinnosti. Jsou v něm hojně zastoupeny prvky zdůrazňující práva oběti a její ochrana.⁴

V pojetí restorativní justice vidíme jiný přístup k trestnému činu – je vnímán jako poškození jedné osoby jinou, nikoliv jako útok proti státu (poškození veřejných zájmů). Je třeba se soustředit na konflikt, který vznikl mezi osobou poškozenou a pachatelem, a tento

---

¹ OSMANČÍK, Otakar. Úvod do problematiky alternativních trestů. In MAREŠOVÁ, Alena (ed), VÁLKOVÁ, Jana (ed). *K problematice alternativních trestů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994, s. 3.

² KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5.

³ *Využití ubytovací kapacity věznic* [online]. Vězeňská služba České republiky, 5. března 2013 [cit. 17. března 2013]. Dostupné na < <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/informacni-servis-1574/aktuality-1202/vyuziti-ubytovaci-kapacity-veznice-v-roce-2012> >.

⁴ KARABEC: Koncept restorativní..., s.8.

konflikt odstranit. K tomu přispívá i aktivní zapojení obviněného a zohlednění individuálních zájmů poškozené osoby. Koncepce restorativní justice je tedy chápána jako úsilí po obnovení narušených společenských vztahů a systému chráněných hodnot. Je inspirována hodnotami, které bývají v retributivním pojetí někdy opomíjeny. Například opravdová lítost a pokání delikventa, a z druhé strany skutečné odpuštění oběti a dotčeného sociálního okolí. Směřuje k odčinění škod a k urovnání narušených vztahů tak, aby bylo minimalizováno nebezpečí hrozící recidivy trestné činnosti.⁵

Základní teze konceptu restorativní justice lze shrnout následovně:

1. Základem trestní odpovědnosti je spáchání trestného činu, neboť jen za něj může být osoba odpovědná, posléze trestně stíhána a případně odsouzena.
2. Trestný čin je především útokem proti lidem a mezilidským vztahům. Je projevem již existujícího konfliktního stavu nebo ho následně vyvolává. Tento vyvolaný konflikt vidíme v personifikované podobě (mezi osobami), v podobě zájmové (zájmy pachatele versus zájmy společnosti), a normové (rozpor mezi normami neboli představami pachatele a normami společnosti).
3. Z možných způsobů řešení výše zmíněného konfliktu je třeba preferovat ten, který umožňuje zohlednit jak oprávněné zájmy jednotlivých osob, tak i zájem celospolečenský (veřejný).
4. Trestní represi je nutno využívat pouze v nezbytně nutné míře. Výrazně pozitivní efekt může mít i samotné projednání trestného činu a řešení jeho následků.
5. Optimálním cílem je nalezení řešení vyhovujícího všem dotčeným subjektům.⁶

Lze přidat ještě:

6. Škodu způsobenou oběti je třeba chápat široce, jako újmu materiální, fyzickou, psychickou, jako narušení sociálních vazeb a soukromého života.
7. Státní orgány se mají angažovat pouze tehdy, selže-li čistě vyjednávací postup mezi pachatelem a obětí trestné činnosti.
8. Oběť trestného činu nemůže být nucena k vyjednávání s pachatelem.⁷

Tento koncept se dá považovat za výchozí myšlenkový pramen naplnění obsahu alternativních způsobů řešení trestních věcí, zejména pak právních institutů spojených

---

⁵ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2000, s. 9.

⁶ Tamtéž, s. 9-10.

⁷ KARABEC: *Koncept restorativní...*, s. 9; K pojmu restorativní justice také: ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 11-20.

s odklony v trestním řízení a alternativními tresty. Na mysli jako první přijde mediace⁸, jakožto zprostředkování možnosti urovnání vzájemných vztahů mezi pachatelem a poškozeným. Následuje probace, spojující v sobě pomoc, psychosociální vedení a pozitivní motivaci pachatele s nezbytnou mírou kontroly jeho chování.⁹

Osobně se domnívám, že z již zmiňované krize trestu odnětí svobody a přeplněnosti věznic, není jiné cesty než té, jež vede k alternativním trestům. Mají mnoho výhod, které převyšují jejich nevýhody. Jsou pozitivem pro pachatele i pro společnost, především v ekonomické nákladnosti. Dále umožňují pachateli, který zůstává na svobodě, neztratit kontakt se svým sociálním okolím, především s rodinou a lépe se tak vyrovnat se svou situací. I náhrada škody nebo újmy může být rychlejší a efektivnější, je-li pachatel na svobodě a má možnost na ní začít okamžitě pracovat. Jejich využití by mělo probíhat v maximální možné víře. Toto by si měli uvědomit zejména soudci, zamýšlet se nad každým konkrétním případem a směřovat k individualizaci trestního soudnictví.

1.2 Probace

Výraz „probace“ pochází z latiny a to konkrétně ze slova „probare“, což se dá volně přeložit jako zkoušet, přičemž zkoušený dostane možnost prokázat, že když dostane druhou šanci, bude se chovat sociálně vhodným způsobem.¹⁰

Přístup k definici a vymezení základních prvků se v odborné literatuře dosti různí. Následně je uvedeno několik možných pojetí probace.

Především je třeba rozlišovat přístup k vymezení probace v širším a užším slova smyslu. V užším pojetí se jedná o právní smysl věci, kdy je probace chápána jako „*specifický typ soudního opatření*“¹¹ neboli „*alternativní trestní sankce, umožňující podmíněný odklad trestu na zkušební (probační) dobu při současném stanovení určitých povinností a podrobení odsouzeného bezprostřednímu dohledu probačního pracovníka*“.¹²

Probaci v užším smyslu tedy rozumíme alternativní trestní sankci, jejímiž atributy jsou: a) okolnost, že pachatel podrobený dohledu zůstane na svobodě

⁸ Blíže k mediaci například: ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010, 212 s.; ADAMCOVÁ, Zdeňka, VĚTROVEC, Vladislav. Odklony a alternativy v trestním řízení. *Právo a rodina*, 2002, roč. 4, č. 1, s.1-5.; FENYK, Jaroslav, SOTOLÁŘ, Alexander, SOVÁK, Zdeněk. Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2000, roč. 5, č. 5, s.21-24.

⁹ SOTOLÁŘ: *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 12.

¹⁰ ROZUM, Jan, KOTULAN, Petr, VŮJTĚCH, Jan. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. 2. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 5.

¹¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 165.

¹² SUCHÝ, Oldřich. Probace, postavení a úloha probačních úředníků v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 1995, roč. 3, č. 7, s. 271.

b) soud uzná vinu pachatele, odloží výkon trestu odnětí svobody nebo výrok o trestu a stanoví podmínky chování pachatele na určitou dobu, jejichž porušení může vést k vydání rozhodnutí o uložení trestu, popř. rozhodnutí o nařízení výkonu trestu odnětí svobody

c) zmíněný dohled nad dodržováním podmínek vykonává probační úředník.¹³

Užší definice vymezují probaci jako alternativní trest. Vystihují její povahu, výslovně ale nezmiňují všechny její aspekty (i když výkladem je lze dovodit). Proto se domnívám, že širší vymezení probace její charakter nastiňuje přesněji a jasněji.

V širším slova smyslu se probací rozumí „*system, celý komplex výchovných opatření, pomoci a služeb zajišťovaných a organizovaných specializovanou probační službou*“¹⁴, nebo také: „*Probace je zákonnou metodou potrestání pachatele, opírající se o trestně politická a sociálně pedagogická kritéria. Její výkon je kombinací dohledu a pomoci. Vychází z diferenciovaného a individuálního přístupu k osobě odsouzeného a možností a potřeb jeho sociální adaptace. Je tak zajišťována i ochrana společnosti.*“¹⁵

Nebo lze také probaci vymezit jako institucionalizovaný dohled nad následným chováním pachatele trestného činu, který je spojený s prvky pomoci. Pachateli usnadňuje resocializaci. Kombinuje aspekt penologický (trest nebo omezení) a sociální (pomoc, dohled).¹⁶ Je to prostředek nápravy a resocializace pachatelů, ke kterým je třeba přistupovat individuálně, morálně i materiálně je podporovat, usměrňovat a kontrolovat jejich chování. Cílem je přivést pachatele zpět k řádnému životu a odradit jej od další trestné činnosti.¹⁷

Širší definici probace nalezneme rovněž i v právních předpisech. V současném trestním zákoníku není pojem probace jako takový definován. Je však v zákoně č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Zde je pojem vymezen v §2 odst.1: „*Probačí se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným dále jen "obviněným"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.*“

¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2.vydání, Praha: Leges, 2011, s. 275.

¹⁴ SUCHÝ: *Probace, postavení a úloha...*, s. 271.

¹⁵ ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*, s. 7.

¹⁶ KARABEC, Zdeněk. Zavedení institutu probace do právního řádu České republiky. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 4, s. 34.

¹⁷ SUCHÝ: *Probace, postavení a úloha...*, s. 271.; širší definice srovnej: PŮRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část*. 2.vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, s. 679.

Uvedené definice dostatečně vystihují podstatu probace.

Základními charakteristickými znaky probace jsou:

1. Závislost na výroku o vině
2. Odklad trestu odnětí svobody nebo výroku o trestu
3. Konstruktivní péče a dohled probačního pracovníka směřující k převýchově pachatele a jeho řádnému životu v budoucnu
4. Při porušení podmínek probace nastupuje uložení trestu nebo jeho výkon¹⁸

Ad.1 Probaci vždy musí předcházet soudní výrok o vině učiněný v rozsudku, neboť jinak nelze probaci aplikovat. To však neplatí bezvýjimečně, neboť v rámci řízení s mladistvými pachateli může probíhat již během trestního řízení.

Ad.2 Tímto jsou zvýrazněny konstruktivní a rehabilitační prvky probace. Podmíněný odklad trestu nebo zkušební doba jsou pak provázány podmínkami stanovenými soudem, péčí a dohledem probačního pracovníka a s tím spojenými povinnostmi odsouzeného.

Ad.3 Probační pracovník je zde stavěn do role sociálního pracovníka v pozitivním slova smyslu, neboť jeho úkolem je mimo jiné pochopit skutečné sociální pozadí trestné činnosti odsouzeného. Zkoumá jeho osobnost, hodnoty, rodinné a další vazby v jeho životě. Dohled je zde pojímán v nejširším slova smyslu, tedy nejedná se jen o dozírání nad dodržováním soudem uložených podmínek, ale i o pomoc s hledáním vhodného zaměstnání, nabídku různých rehabilitačních programů a podobně.

Ad.4 K charakteru probace patří i právní důsledky spojené s neplněním uložených podmínek. V takovém případě bude buď vyneseno výroky o trestu nebo bude rozhodnuto o výkonu dosud podmíněně odloženého trestu odnětí svobody.¹⁹

Za přednosti probace lze především považovat:

- a) Ušetření pachatele škodlivých následků výkonu trestu. Po něm se může stát většina pachatelů nepřátelských vůči společnosti a neschopných znovu začít život svobodného člověka v důsledku nucené izolace od sociologické stránky společnosti.
- b) Udržení vazeb mezi pachatelem a jeho rodinou či přáteli. Může vést normální život jako dosud a učit se přijímat odpovědnost. Je schopen žít se i svou rodinou – nezatěžuje společnost případnými výdaji na jeho pobyt ve vězení. A lépe může nahradit případnou škodu způsobenou trestným činem.

---

¹⁸ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 166.

¹⁹ PŮRY, František, ŠÁMAL, Pavel. Nad jedním rozhodnutím o probaci. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 1997, roč. 2, č. 7-8, s. 3.

c) Pachateli se dostane pomoci od probačního úředníka.²⁰

Co se týče nevýhod probace, někdy bývají viděny v liberalizaci přístupu k delikventům a nedostatečné ochraně společnosti před pácháním další trestné činnosti. Jsou to spíše námitky proti provádění probace než proti ní jako institutu.²¹ Nicméně co jeden vidí jako nevýhodu (výše zmíněná liberalizace přístupu), může jiný vidět jako výhodu. V posouzení zda se jedná o výhodu nebo nevýhodu záleží na mnohém a to i na osobnosti posuzovatele.

Alternativní sankce by měly být ukládány co možná nejčastěji, jak jsem již uvedla výše. Problémem ale může být výběr vhodného kandidáta. *De lege ferenda* by bylo vhodné stanovit určitá kritéria pro výběr vhodného pachatele, a to nejen právní, která již existují (například hranice trestní sazby), ale i psychologické a osobnostní. Například testovat pachatelův postoj k alternativnímu trestu, jeho psychickou rovnováhu a vyspělost a další. Bylo by vhodné pachatele přesvědčit i o tom, že mu byla udělena „výhoda“ tím, že je mu nabízena alternativa k uvěznění a aby si této náležitě vážil.

Probační činnosti jsou v našem právním prostředí zastřešeny Probační a mediační službou České republiky. Ta byla ustanovena především proto, aby justice mohla účinně uplatňovat novou trestní politiku, snižovat počet osob uvězněných ve věznicích, začít účinně předcházet kriminalitě, vést pachatele k odpovědnosti za jejich činnost a zároveň je motivovat k náhradě škody a zohledňovat při řešení trestné činnosti zájmy obětí trestných činů.²² PMS ale není hlavním tématem mé práce, nebudu se jí proto dále věnovat.

Probace se v našem právním prostředí vyvíjela především po převratu roku 1989. Na tomto místě je vhodné pozastavit se nad vznikem a vývojem probace v České republice.

1.2.1 K historickému vývoji

Probace vznikla už v devatenáctém století v USA a postupně se formovala v rámci anglosaského právního systému. Od počátku dvacátého století se i na evropském kontinentě začaly postupně prosazovat některé anglosaské formy probace a vzniká určitý „smíšený“

---

²⁰ NEZKUSIL, Jiří. K některým otázkám institutu probace. In LEVIT, Pavel (ed). *Sborník prací z trestního práva (Solnařova pocta)*. Praha: Univerzita Karlova, 1969, s. 45.

²¹ Tamtéž; Blíže k výhodám a nevýhodám: PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář...*, s. 680.

²¹ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 166.

²² ROZUM, Jan. Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 40.; K PMS např.: VĚTROVEC, Vladislav, NEDOROST, Libor, SOVÁK, Zdeněk. Probační a mediační služba ČR. *Právní rádce*, 2002, roč. 10, č. 8, s. 28-29.; ŠÁMAL, Pavel. Probační a mediační služba. *Sociální politika*, 2001, roč. 27, č. 5, s. 5- 9.; ŠČERBA, Filip. Metody činnosti Probační a mediační služby. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, roč. 7, č. 6, s. 21-24.

model probace. Byl to systém trestněprávních ustanovení a různých opatření umožňující jiný přístup k pachateli, pomocný a podporující.²³

V době, kdy v jiných evropských zemích probace již byla součástí právního řádu, v Československu vládl komunistický režim, pro nějž bylo více než typické uplatňovat represivní trestní systém. Našli se ale i některé aktivní skupiny odborníků, pokoušející se protlačit na pole trestního práva prvky justice restorativní. Ke konci šedesátých let bylo založeno při tehdejší generální prokuratuře „středisko postpenitenciární péče“, jehož cílem bylo v rámci velkého města ověřit účinnost metod práce s občany sociálně nepřizpůsobivými a také s těmi, jež byli propuštěni z výkonu trestu. Tak vznikla profese sociálních kurátorů. Na ně navázali kurátoři pro mládež, kteří se soustředili na práci s delikventní mládeží. V jejich činnostech převládal prvek kontroly. V osmdesátých letech se přidala i pomoc mladistvým, proti nimž bylo vedeno trestní stíhání, a i jejich rodinám.²⁴ I v dnešní době kurátoři pro mládež fungují v nápravě mladistvého pachatele tomu blíže v kapitole 4.2.3.

Nicméně v rámci politického režimu byly veškeré snahy o zmodernizování a přizpůsobení české justice zahraničním trendům potlačovány. Naděje v očích jejích protagonistů stouply až s převratem roku 1989. Spolu se zásadní změnou politického a společenského režimu se začaly výrazně projevovat důsledky dlouhotrvajících nedostatků v oblasti trestní justice, zejména nárůstem drobné kriminality. Přesto se v tomto období začínají na scénu dostávat nové zatím neznámé prvky trestu. Především byl zahájen experiment²⁵ týkající se zavádění prvků alternativ k trestání. Inspirace přicházela z Rakouského právního systému odklonů. Objevil se nový prvek aktivního zapojení pachatele, zaměřený na odstranění následků jeho jednání, a také poškozeného, jemuž bylo umožněno kontrolovat proces jeho odškodnění.²⁶

Po změně společenských a politických poměrů byla postupnými kroky prováděna zásadní reforma trestněprávních sankcí, kterou došlo k humanizaci trestního systému, k rozšíření alternativních trestů a k posílení jejich postavení. Novelou č. 175/1990 Sb. byl mimo jiné zrušen trest smrti a rozšířeny možnosti ukládání peněžitého trestu. Další novelou č. 152/1995 Sb. byl zaveden trest obecně prospěšných prací. Byla přijímána i zcela nová depenalizační opatření vycházející z myšlenek restorativní justice. Konkrétně se jednalo o:

---

²³ KARABEC: Zavedení institutu probace..., s. 34-37.

²⁴ ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání, Praha: Portál, 2010, s.10.

²⁵ Experiment se nazýval "Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež" a byl prováděn odborníky Ústavu státu a práva ČSAV, prokuratury a odborníky z řad sociální práce s mládeží (DOUBRAVOVÁ, Dagmar, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ŠTERN, Pavel. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, str. 2 A2.)

²⁶ ŠTERN: *Probace a mediace...*s. 11-12.

zák. č. 292/1993 Sb., který přinesl podmíněné zastavení trestního stíhání, zák. č. 152/1995 Sb. zavádějící institut narovnání a z. č. 253/1997 Sb., zakotvující upuštění od potrestání s dohledem – hmotně právní alternativu k potrestání.²⁷

V souvislosti s tímto byla zavedena první místa „probačních pracovníků“ u každého okresního soudu. Tito měly status vyšších soudních úředníků a to podle z. č. 189/1994 Sb. Jejich úkolem bylo především: obstarávat podklady pro rozhodnutí předsedy senátu v rámci řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání, zprostředkovat shledání a dohodu mezi obviněným a poškozeným v rámci narovnání, sledovat a usměrňovat život odsouzeného a jeho chování v rámci vykonávacího řízení a především v průběhu celého řízení shromažďovat informace o osobě obviněného či odsouzeného důležité pro soudní rozhodování.²⁸ V době, kdy byla jejich funkce zavedena, neexistovala ještě Probační a mediační služba, ani jiná organizace, která by tyto osoby vedla a sdružovala. Tím měli obtížnější podmínky pro výkon svého poslání, neboť nebylo jasné tak, jako dnes, v čem konkrétně jejich činnost spočívá.

Spoluprací Ministerstva spravedlnosti a některých neziskových nevládních organizací byl vytvořen projekt vzdělávání právě těchto osob a v roce 2000 z něj vzešli první plně kvalifikovaní uchazeči o místa probačních úředníků, která měla být vytvořena připravovaným zákonem č.257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Ten vstoupil v účinnosti 1.1.2001.²⁹ Tyto osoby byly postaveny spíše do pozice sociálních pracovníků, jak je pro provádění probace žádoucí.

Zanedlouho byla vydána novela č. 265/2001 Sb., která vymezila obsah dohledu a přinesla změny omezující užití nepodmíněného trestu odnětí svobody (zavedla možnou reakci soudců na porušení podmínek zkušební doby pachatelem – dohled při podmíněném odsouzení).³⁰ Ta ukončila první etapu přeměny naší trestní justice.

Vývoj a zavádění prvků probace do našeho právního prostředí nelze charakterizovat jako uspokojivý, vzhledem k situaci v ostatních západních evropských státech.

Ve Velké Británii je první zmínka o probaci (probační službě) obsažena v člancích McWilliamse z roku 1876. Vývoj v Británii šel mnohem rychleji a tam, kde byla naše trestní úprava (o probaci a alternativních trestech) na počátku nového tisíciletí, byla ta v Británii v sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století. Podobně také v Německu či

---

²⁷ SOLNAŘ, Vladimír, VANDUCHOVÁ, Marie. III. Tresty a ochranná opatření. In SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009, s. 47.

²⁸ KARABEC: Zavedení institutu probace...s. 34-37.

²⁹ ŠTERN: *Probace a mediace* ..., s.13.

³⁰ SOLNAŘ, V., VANDUCHOVÁ, M.: III. Tresty a ochranná..., s. 47.

Francii.³¹ Nicméně, vzhledem k politické situaci, byl vývoj u nás adekvátní a ani nemohl být jiný.

1.3 Dohled

Výkon dohledu nad pachatelem je jedním ze základních prvků probace.

Dohled je vymezen v §49 TZ, kde je v odst.1 legální definice: „*Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby (dále jen „probační úředník“), spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývající ze zákona.*“ Druhý odstavec poté vymezuje základní účel dohledu a to následovně: „*Účelem dohledu je a) sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti, b) odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.*“, odstavec třetí poté uzavírá konstatováním: „*Dohled nad pachatelem provádí probační úředník*“.

Následující §50 TZ, obsahuje výčet povinností pachatele trestného činu, jemuž byl dohled probačního úředníka uložen: a) spolupracovat s probačním úředníkem

- b) plnit probační plán dohledu
- c) dostavovat se k němu v termínech jím stanovených
- d) informovat ho o svém životě, pobytu, zaměstnání
- e) umožnit mu vstup do obydlí.³²

Soud může k povinnostem dle zákona uložit ještě další a to ve svém odsuzujícím rozsudku. Je však nepřijatelné aby jiné povinnosti pachateli ukládal přímo probační úředník při samotném výkonu dohledu. Ten může při spolupráci s pachatelem pouze konkretizovat soudem nebo zákonem uložené povinnosti. Může pachateli doporučit, aby se držel určitých omezení nebo povinností, měl by však pachateli zdůraznit, že nedodržení těchto doporučení pro něj nebude mít negativní následek ve smyslu právním.³³ Podle mého názoru, by *de lege ferenda* měla být výslovně zakotvena možnost probačního úředníka navrhnout soudu další

³¹ DERKS, Jack a kol. *Probace v Evropě*. 1.vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s.38 a n.

³² Blíže k povinnostem pachatele viz. také: PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*...s. 695 a n.; Poslední výše zmíněná povinnost je problematická. Vzniká otázka, zda nekoliduje s ústavní ochranou nedotknutelnosti obydlí (čl.12 odst.3 LZPS). Výjimky jsou připuštěny pouze pro domovní prohlídku a také pokud je to nezbytné k ochraně života a zdraví osob, ochranu práv a svobod druhých a odvracení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. (ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření*... s.177). Dle mého názoru, lze tuto povinnost pod výše uvedené výjimky subsumovat. Účelem dohledu je mimo jiné i ochrana společnosti a práv a svobod druhých, lze tedy tuto povinnost na pachateli vynucovat.

³³ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření*...s.177.

povinnosti a omezení, jež by měla být pachateli uložena. A tyto by měly být schváleny soudem tak, aby na pachateli mohly být výslovně vyžadovány pod hrozbou sankce (ukončení dohledu, nástup trestu). Byla by tak výslovně stanovena možnost probačního dohledu během jeho výkonu závazně modifikovat k potřebám pachatele, které může znát pouze probační úředník.

Konečně §51 TZ specifikuje povinnosti probačního úředníka. Ten je zejména povinen vykonávat dohled nad pachatelem v souladu s vytvořeným probačním plánem, být mu nápomocen k tomu, aby pachatel v souladu s pokyny soudu vedl řádný život a informovat soud o případném porušení povinností pachatele. Při méně závažném porušení informovat pachatele a poučit ho o tom, že probační úředník má povinnost informovat soud. Dále musí probační úředník zpracovat jednou za šest měsíců zprávu o průběhu dohledu a dodržování stanovených podmínek ze strany pachatele, a tuto předat předsedovi senátu.

Dohled, jak je upraven v trestním zákoníku, je uplatněn u podmíněného upuštění od potrestání s dohledem (§48 TZ), podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (§84 a n. TZ) a může být uložen i při ukončení ochranného léčení (§99 odst.6 TZ). Může být prováděn také v rámci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (§89 odst.1 TZ), avšak zde nejde o probaci, nýbrž o tzv. paroli.³⁴ Parolí rozumíme probační práci s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody. Je mostem mezi uvězněním a návratem odsouzeného zpět do společnosti.³⁵ Nejedná se ale o probaci, neboť není naplněn jeden ze základních znaků – odklad trestu.

Probační dohled má v zákonem stanovených případech povahu specifické sankce a lze ho vyslovit jen za splnění podmínek [§48 odst.1, §83 odst. 1 písm. c), §84 a §89 odst.1 TZ]. Nemůže proto plnit funkci přiměřených povinností nebo omezení ve smyslu §48 odst.4 TZ.³⁶

Ustanovení o dohledu v TZ se ale nevztahují na výkon dohledu v rámci institutu nahrazení vazby dohledem probačního úředníka podle §73 odst.1 písm. c) TŘ.³⁷ Podle metodického standartu PMS se při výkonu takto stanoveného dohledu postupuje odlišně. Především se nevypracovává probační plán dohledu, jako při „běžném dohledu“. Probační úředník pracuje s obviněným v mezích určených orgánem rozhodujícím o vazbě podle §73 odst.3 TŘ. Pokud chce překročit tyto stanovené meze (například zprostředkování mediace, uzavření dohody o náhradě škody), musí s tím obviněný výslovně souhlasit – není to tedy jeho povinnost. Rovněž lhůty k podávání zpráv probačního úředníka vůči OČTŘ jsou

³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 3. aktualizované vydání podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012, s. 89.

³⁵ SOTOLÁŘ: *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 25.

³⁶ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21.2.2002. sp.zn. 7 To 67/2002

³⁷ JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád...*, s. 89.

stanoveny odlišně, a to dohodou mezi probačním úředníkem a oním orgánem. V případě porušení povinností ze strany obviněného informuje probační úředník OČTŘ bezodkladně, i mimo stanovené lhůty. Výkon takového dohledu končí v momentě pravomocného rozhodnutí příslušného orgánu, rozhodujícího v trestní věci obviněného/obžalovaného (jedná se buď o meritorní rozhodnutí v trestní věci, nebo o rozhodnutí o pominutí vazebních důvodů).³⁸

Z teoretického hlediska je dohled chápán jako aktivní výchovné vedení pachatele a poskytování pomoci, jakožto významný, ne-li nejvýznamnější element probace. Aby dohled mohl plnit svůj účel, je nutné navázání a prohlubování pevného vztahu mezi probačním úředníkem a pachatelem. Dohled probačního úředníka zahrnuje širokou škálu kvalitativně odlišných způsobů a metod zacházení s pachateli.³⁹

Probační dohled lze uplatňovat ve všech stádiích trestního řízení. V přípravném řízení mohou být některé formy odklonu kombinovány s prvky probace (dohled nad pachatelem, jehož stíhání bylo podmíněně zastaveno). V řízení před soudem půjde nejčastěji o odložení výkonu trestu nebo o podmíněné odsouzení spojené s dohledem. Ve vykonávacím řízení může být dohled nad pachatelem uložen při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.⁴⁰

1.3.1 Dohled v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže

Dohled probačního úředníka je jedním z výchovných opatření, které lze uložit mladistvému za spáchané provinění, a to již v průběhu trestního řízení, jestliže s tím mladistvý souhlasí [§ 15 odst. 2 písm. a), odst. 3, §16 ZSM]. Obecná úprava v TZ se u mladistvých neuplatní, neboť je nutné použít příslušná ustanovení ZSM, která jsou speciální ve vztahu k TZ.⁴¹

Legální definice dohledu u mladistvých v §16 ZSM se významně neliší od definice pro dospělé pachatele v §49 odst.1 TZ, jen je zde zdůrazněno sledování chování mladistvého v jeho rodině a také způsobu výchovného působení rodičů na něj. Působnost rodiny a sociálního prostředí pachatele je velmi důležitá a má na některé mladistvé značný vliv, proto zákon vyžaduje věnovat této oblasti speciální pozornost. Vymezení účelu a také povinností mladistvého je totožné s úpravou v TZ.

---

³⁸ *Metodický postup Probační a mediační služby ČR v oblasti nahrazení vazby dohledem probačního úředníka.* Probační a mediační služba, 2008. Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/> >.

³⁹ SUCHÝ: Probace, postavení a úloha..., s. 270-271.

⁴⁰ KARABEC: Zavedení institutu probace..., s. 34-37.

⁴¹ PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář...*, s. 683.

Rozdíl je patrný v době, na níž lze dohled mladistvému uložit [maximálně na tři roky, a to jak průběhu trestního řízení, tak i v pravomocném rozsudku, jímž se řízení končí (§ 15 odst.1 a 3 ZSM), přičemž doba, na kterou je uložen, nesmí přesáhnout délku zkušební doby (např. u podmíněného odsouzení)] a v podmínce souhlasu ze strany mladistvého při uložení dohledu před pravomocným rozhodnutím soudu (§15 odst.3 ZSM).⁴²

Odlišnosti od obecné úpravy nejsou patrné jen v textu zákona, ale především v teoretické a ideologické rovině dohledu. Dohled je především chápán jako metoda převýchovy pachatele, u kterého je to, vzhledem k jeho věku, žádoucí a možné. Cílem je především to, aby se mladistvý pachatel napříště zdržel trestné činnosti, zlepšil své sociální zázemí a získal perspektivní společenské uplatnění – tedy, v souladu se zákonem, aby vedl řádný život. Probační dohled je u mladistvých nutno chápat v nejširším slova smyslu, rozhodně jej nelze redukovat jen na prosté dozírání na mladistvého z hlediska dodržování stanovených podmínek.⁴³ (Což se v praxi bohužel často děje zejména u dospělých pachatelů, blíže v kapitole 4.1)

Důvodnost ukládání dohledu vychází především z toho, že mladiství jsou dosud nevyzrálí jedinci, s nimiž je třeba zacházet jinak než s dospělými pachateli, před represivním působením upřednostnit jiné metody, které mohou přispět k eliminaci negativních vlivů vnějšího prostředí na jejich chování a motivovat je k rozvoji jejich kladných vlastností.⁴⁴

U mladistvých bývá větší naděje, že se napříště vyvarují trestné činnosti, pokud u nich bude dohled náležitě proveden (tím ovšem neztratí dohled nad pachateli dospělými, kde mnohdy také plní svůj účel). Není to však, bohužel, pravidlem. Výkonu dohledu se budu věnovat v kapitole 4.

---

⁴² ŽATECKÁ: *Postavení a úkoly...*, s. 70.

⁴³ SOTOLÁŘ, Alexander. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3.vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s.168

⁴⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 11, s. 304.

2 Uplatnění dohledu probačního úředníka v trestním zákoníku

Trestní zákoník č.40/2009 Sb. který nabyl účinnosti 1.1.2010, převzal právní úpravu institutů spojených s probačním dohledem ze z.č. 140/1961 Sb., trestního zákona.⁴⁵

Dohled, jak je upraven v §49-51 TZ, se uplatní u podmíněného upuštění od potrestání s dohledem (§48 TZ), podmíněného odsouzení s dohledem (§84 a n. TZ), podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody při současném stanovení dohledu (§88 a n. TZ)⁴⁶, uložení dohledu při ukončení ochranného léčení (§99 odst.6 TZ)⁴⁷, uložení dohledu při ponechání trestu obecně prospěšných prací v platnosti i při porušení jeho podmínek a zavdání příčiny k jeho přeměně ze strany pachatele (§65 odst.3 TZ)⁴⁸, u spojení dohledu probačního úředníka s trestem domácího vězení u pachatele ve věku blízkém věku mladistvým (§60 odst.6 TZ)⁴⁹ a u spojení dohledu probačního úředníka s trestem zákazu pobytu u pachatele ve věku blízkém věku mladistvým (§ 75 odst.4 TZ).⁵⁰

V následujících podkapitolách se budu věnovat dohledu, který není spojen s výkonem trestů. U dohledu v rámci výkonu alternativních trestů totiž není naplněn jeden ze základních znaků probace – odklad trestu. Nebudu se dále věnovat ani podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody při současném stanovení dohledu, neboť zde se nejedná o probaci v užším slova smyslu, ale o paroli, a ani možnosti uložení dohledu při ukončení ochranného léčení, neboť zde při porušení podmínek dohledu nenastupuje sankce, ale naplní se nová skutková podstata trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle §337 odst.1 písm. j) TZ.⁵¹

---

⁴⁵ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*s. 166-167.

⁴⁶ K podmíněnému propuštění s dohledem například: ROZUM, Jan, JARKOVSKÁ, Lucie, KOTULAN, Petr. *Institut dohledu u podmíněného propuštění. Závěrečná zpráva z výzkumu.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 16, s. 8-17 a s.164 a n.; ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2004, roč. 9, č. 8, s. 19-21.

⁴⁷ K ochrannému léčení například: ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 4, s. 99-106.

⁴⁸ K obecně prospěšným pracím například: ŽATECKÁ: *Postavení a úkoly...*, s. 80 a n.; HÁKOVÁ, Lucie, KOTULAN, Petr, ROZUM, Jan. Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací, *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2005, roč. 10, č. 4, s. 9-14.

⁴⁹ K trestu domácího vězení například: ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 86-87.; NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 94-97.

⁵⁰ K využití dohledu v rámci TZ také: ŠTERN: *Probace a mediace...*s. 88.

⁵¹ JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád...*, s. 145.

2.1 Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

Do českého právního řádu byl tento institut zaveden novelou č. 253/1997 Sb., společně s institutem podmíněného odsouzení s dohledem. Současný TZ převzal právní úpravu ze z.č. 140/1961 Sb. trestního zákona v podstatě beze změny. Úprava byla jen přehledněji uspořádána a byl doplněn výčet přiměřených povinností a omezení v §48 odst.4 TZ o ty, směřující vůči poškozenému, a dále byla zavedena možnost uložit pachateli ve věku blízkém věku mladistvým výchovná opatření uvedená v ZSM.⁵²

Podstatou podmíněného upuštění od potrestání s dohledem je „*vyslovení viny ze spáchání trestného činu s tím, že uložení trestu je podmíněně odloženo na zkušební dobu a soud uloží trest pouze v případě, že se pachatel ve zkušební době neosvědčí, tj. zásadním způsobem poruší své povinnosti*“. To, že se pachatel ve zkušební době neosvědčí, ještě nemusí vést k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁵³

Odlišnost od obecného institutu upuštění od potrestání spočívá v tom, že k dosažení nápravy pachatele nestačí pouze projednání věci před soudem, ale je třeba po stanovenou dobu sledovat jeho chování. Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (§48 TZ) je tedy přísnější alternativou oproti upuštění od potrestání (§46 TZ), protože není definitivní (je podmíněno zkušební dobou) a soud může pachateli uložit spolu s dohledem další přiměřené povinnosti a omezení (§48 odst.4 TZ).⁵⁴

Východiskem pro podmíněné upuštění od potrestání s dohledem je naděje, že není nutno pachateli ukládat trest. Soud o něm může uvažovat za situace, kdy potřebuje aktivně působit na osobu pachatele a směřovat ho k řádnému životu, a nepokládá za nutné postihovat spáchaný trestný čin trestem odnětí svobody, ať už podmíněným nebo nepodmíněným.⁵⁵ Dle mého názoru by to měla být především situace osob, které mají první zkušenost s trestnou činností.

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem může být aplikováno za podmínek stanovených v § 48 odst.1 TZ, který odkazuje na režim § 46 odst. 1, 2 TZ. V něm je vymezeno, že pachatel musel spáchat přečin, kterého lituje a projevuje účinnou snahu po jeho nápravě a zároveň existuje důvodné očekávání vzhledem k povaze a závažnosti přečinu a k dosavadnímu životu pachatele, že již pouhé projednání věci postačí k jeho nápravě i ochraně

---

⁵² FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní zákoník a trestní řád : průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Linde Praha, 2010, s. 291.

⁵³ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s.191.

⁵⁴ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář...*, s. 654.

⁵⁵ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s.191.

společnosti. Pokud by nebyly tyto podmínky splněny, bylo by rozhodnutí o podmíněném upuštění od potrestání s dohledem napadnutelné dovoláním [§ 256b odst.1 písm. i) TŘ]. Zároveň může soud podmíněně upustit od potrestání, jedná-li se o případ nezpůsobilého pokusu nebo přípravy (§46 odst.2 TZ). Na pachatele, u kterého soud upustil od potrestání se hledí, jakoby nebyl odsouzen.⁵⁶

Zákon přesně nevymezuje, jaká musí být zmíněná závažnost a povaha trestného činu, aby mohlo být podmíněně upuštěno od jeho potrestání. Přitom je to jedno ze základních kritérií pro stanovení druhu a výměry trestu (§39 odst.1 TZ). Jednotlivé okolnosti, podle nichž se určuje povaha a závažnost spáchaného trestného činu, obsahuje výčet v ustanovení § 39 odst. 2 TZ. Je demonstrativní, takže povahu a závažnost trestného činu mohou v konkrétním případě ovlivnit i jiná hlediska, byť to není příliš praktické. Při určení závažnosti a povahy činu je nutné zohlednit individuální způsob a intenzitu naplnění konkrétních znaků trestného činu popsanych v jeho skutkové podstatě. Specifika povahy daného trestného činu je třeba posoudit z hlediska zvláštností pachatele, jeho pohnutek, záměrů či cílů, míry zavinění, způsobu provedení trestného činu, jeho následků, objektu i okolností spáchání činu a popřípadě i podle společenské situace.⁵⁷

Nelze tedy určit povahu a závažnost pouze z pohledu stanoveného zákonem, ale je nutné posuzovat individuální situaci.

V rámci podmíněného upuštění od potrestání s dohledem soud stanoví zkušební dobu dle § 48 odst.2 TZ, kde je vymezena horní hranice jeden rok. Zákoník ale neupravuje minimální zkušební dobu, a ani to, od kdy počíná běžet. Obecně se má za to, že je třeba minimálně šest měsíců na náležité uplatnění působení probačního úředníka na pachatele. Zkušební doba počne běžet od momentu, kdy je soudem s definitivní platností řečeno, že upouští od potrestání pachatele a ukládá mu dohled, tj. od právní moci rozsudku.⁵⁸ *De lege ferenda* by bylo vhodné minimální zkušební dobu v podobě osvědčených šesti měsíců zakotvit, aby byla do právní úpravy vnesena jasnost a přesnost.

Pachateli, od jehož potrestání soud upustil, může zároveň uložit přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život – nedopustí se další trestné činnosti, bude dodržovat stanovené podmínky a další. Pokud byla trestným činem způsobena škoda, půjde zejména o její náhradu nebo o vydání bezdůvodného obohacení, k němuž došlo v souvislosti s činem. V §48 odst. 4 TZ je pak uveden demonstrativní výčet těchto omezení a povinností.

---

⁵⁶ JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád...*, s.84.

⁵⁷ PŮRY, František. Některé změny v ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, č.1, s. 3.

⁵⁸ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 192.

Obečně platí zásada, že uložené omezení nebo povinnost by nemělo kolidovat s jiným trestem dle TZ. To však nalezneme v § 48 odst.4 písm. e) TZ, které je svým obsahem téměř totožné s trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Zde by bylo vhodné ze strany zákonodárce tento rozpor odstranit.⁵⁹

Jelikož je výčet přiměřených povinností a omezení demonstrativní, lze pachateli vedle nebo místo zde uvedených uložit i jiné, pokud je to nutné k tomu, aby vedl ve zkušební době řádný život. Může to být například i vhodné psychiatrické léčení (které není ochranným léčením dle TZ), vyžaduje-li to porucha osobnosti pachatele.⁶⁰

Přiměřená omezení a povinnosti musí být v rozsudku přesně definovány, aby mohl být jejich výkon sledován a hodnocen. Vyžadují-li to okolnosti případu, může soud konkretizaci omezení a povinností přenést na příslušného probačního úředníka. Musí ale v rozsudku určit meze jeho činnosti, nejsou-li vymezené zákonem. Probační úředník pak nesmí tyto meze překročit. Konkretizaci podmínek poté promítne do probačního plánu dohledu.⁶¹ Zde judikatura rozšiřuje práva probačního úředníka konkretizovat soudem uložené omezení a povinnosti, který jinak pouze dohlíží na výkon a drží se rozsudku soudu. Je ale nutné vymezení přesných mezí činnosti probačního úředníka v rozsudku, což je účelné, poskytneli mu to vodítko při jeho práci.

Výkon dohledu a kontrola dodržování podmínek soudem uložených případá místně příslušnému probačnímu úředníkovi, kterého pověřil soud.⁶²

Pokud pachatel povede ve zkušební době řádný život a dodrží všechna omezení a povinnosti, soud vysloví, že se osvědčil. V opačném případě rozhodne o uložení trestu. Nemusí se však jednat o nepodmíněný trest odnětí svobody, může uložit i jakýkoliv jiný druh trestu. Toto musí učinit nejdéle do jednoho roku od konce zkušební doby. V opačném případě nastupuje právní fikce dle § 48 odst.7 TZ, že se pachatel osvědčil, a hledí se na něj, jakoby nebyl odsouzen.⁶³

K uložení podmíněného upuštění od potrestání s dohledem zákon nevyžaduje souhlas pachatele, případně ani jiné osoby v trestním řízení (poškozený). Přesto má postoj pachatele význam při zvažování, zda lze podmíněně upustit od jeho potrestání, zejména v případech, kdy pozitivní motivace pachatele podmiňuje úspěšnost některých přiměřených omezení a

---

⁵⁹ JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád...*, s. 87.

⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, uveřejněné v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H.Beck, Praha, č. 80/2011 – T 1431. (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 675)

⁶¹ Rozhodnutí uveřejněné v časopise *Trestněprávní revue*, č. 1/2002, s.25 (Dostupné v VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011.* 1.vydání, Olomouc: ANAG, spol. s.r.o., 2011, s.292 a n.)

⁶² ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 197.

⁶³ Tamtéž, s. 198-199.

povinností, jejichž uložení přichází v úvahu.⁶⁴ O souhlasu k podmíněnému upuštění od potrestání s dohledem je *de lege ferenda* třeba uvažovat. Výslovný souhlas pachatele by mohl zaručit jeho plnou účast ve výkonu dohledu. Souhlas by měl být pachatelem dán až poté, co mu probační úředník vysvětlí, co dohled znamená a co bude přesně obnášet. Pokud by po udělení takového souhlasu podmínky dohledu neplnil, byl by tento souhlas přitěžující okolností při rozhodování soudu, co s ním bude dále (prodloužit zkušební dobu či uložit trest). Pokud by s dohledem nesouhlasil, bylo by zbytečné mu jej ukládat. Mařil by se tím čas jeho i probačního úředníka. Pak by soud buďto upustil od potrestání bez uložení dohledu s rizikem, že pachatel nebude pod kontrolou, nebo by neupustil od potrestání a uložil například některý z alternativních trestů. Domnívám se, že by to bylo účelné, eliminoval by se počet „zbytečně“ probíhajících dohledů bez určitého působení na pachatele. Nicméně, je možné, že takový souhlas by udělil téměř každý pachatel, protože se tak vyhne uložení trestu. Účelnost takového opatření by mohla ukázat až praxe, nelze odhadnout, jak by reagovali všichni pachatelé.

2.2 Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s dohledem

Tento institut byl do právního řádu zaveden novelou č.253/1997 Sb. a výrazně byl modifikován zejména novelou č.265/2001 Sb.⁶⁵ Jeho podstata spočívá v tom, že soud sice uloží trest odnětí svobody, avšak nepřistoupí k jeho výkonu, ale odloží jej na zkušební dobu, během které probíhá dohled probačního úředníka. Jedná se tedy o přísnější institut než prosté podmíněné odsouzení, spojený s intenzivnějším výchovným působením na pachatele.⁶⁶

Právní povaha podmíněného odsouzení je v nauce sporná. U nás jej lze pokládat za samostatnou instituci – zvláštní druh trestu (vzhledem k systematickému zařazení v TZ). Má své specifické rysy, třebaže je úzce spjat s trestem odnětí svobody. Bývá označován i jako samostatná instituce, stojící vedle trestu a opatření.⁶⁷ Pojetí podmíněného odsouzení jakožto samostatné instituce je výstižné.

V trestním zákoníku je podmíněné odsouzení s dohledem vymezeno v §84 TZ a následujících. V odstavci jedna se praví, že soud může podmíněně odložit výkon trestu, je-li třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele a poskytnout mu potřebnou péči a

---

⁶⁴ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*. 1.vydání. Olomouc: ANAG spol. s.r.o., 2011, s.162 a n.

⁶⁵ K tomu blíže: ŠČERBA, Filip. Podmíněné odsouzení po novele č. 265/2001 Sb. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, roč. 7, č. 2, s. 2-4.

⁶⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření...*, s. 226-227.

⁶⁷ SOLNAŘ, V., VANDUCHOVÁ, M.: III. Tresty a ochranná..., s.104.

pomoc ve zkušební době. Právě nutnost zvýšené potřeby odlišuje institut od prostého podmíněného odsouzení. Zároveň jsou zde stanoveny podmínky k uložení odkazem na §81 odst.1 TZ: trest odnětí svobody nesmí přesáhnout tři léta a vzhledem k osobě a poměrům pachatele se má za to, že k působení na něj, aby vedl řádný život, není třeba vykonat trest. Současně je nad pachatelem vysloven dohled podle § 49 – 51. TZ. Ten poté provádí probační úředník pověřený soudem.⁶⁸

Jestli trest odnětí svobody nepřesáhl tři léta, se posuzuje dle výměry trestu stanovené soudem, nikoliv podle trestní sazby uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku. Nemá význam, zda jde o trest za trestný čin úmyslný nebo nedbalostní, zda jde o trest úhrnný nebo souhrnný, nebo společný trest za pokračování v trestném činu. O podmíněném odsouzení s dohledem lze rozhodnout i tam, kde soud při stanovení výměry trestu snížil výměru pod dolní hranici trestní sazby, která by jinak neumožňovala podmíněné odsouzení s dohledem uložit (§ 40 odst.2 a §58 TZ).⁶⁹

Zkušební doba může být stanovena v rozmezí jednoho roku až pěti let a počíná běžet právní mocí rozsudku (§ 85 odst.1 TZ). Pachateli může soud uložit přiměřená omezení a povinnosti podle § 48 odst.4 TZ, zejména aby nahradil škodu nebo odčinil majetkovou újmu, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení (§85 odst.2 TZ). Pachateli ve věku blízkém věku mladistvým může soud uložit některé z výchovných opatření dle ZSM (§85 odst.3 TZ).

Z výchovných opatření, která připadají v úvahu dle úpravy v ZSM, jsou některá pojmově vyloučena. Uložení dohledu probačního úředníka (§16 ZSM) by nemělo žádný smysl, neboť dohled je už obligatorně uložen v samotné podstatě podmíněného odsouzení s dohledem. Jeho účel a povinnosti z něj plynoucí jsou prakticky shodné podle TZ i podle ZSM. Podobně některé výchovné povinnosti podle §18 ZSM a výchovná omezení dle §19 ZSM se do značné míry shodují s některými povinnostmi a omezeními ve smyslu §48 odst.4 a §85 odst.2 TZ.⁷⁰

Pokud byla pachateli v rozsudku uložena povinnost podle §82 odst.2 část věty za středníkem TZ spočívající v tom, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou svým činem způsobil, je třeba splnění této povinnosti posuzovat podle osobních a majetkových poměrů pachatele. Nelze tedy, aby soud konstatoval, že se pachatel neosvědčil, pokud škodu zcela

---

⁶⁸ JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád...*, s. 130.

⁶⁹ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář...*, s. 1057.

⁷⁰ Tamtéž, s.1062.

nenahradil. Musí být brán ohled na jeho situaci a podle toho posoudit, zda vyvinul veškerou snahu k náhradě škody. Poté lze rozhodnout o jeho osvědčení či neosvědčení se.⁷¹

Pokud podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl všem uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil. Jinak rozhodne, že se trest vykoná, a to i během zkušební doby. Výjimečně může ponechat podmíněně odsouzení s dohledem v platnosti a stanovit nad odsouzeným další povinnosti v rámci dohledu, nebo přiměřeně prodloužit zkušební dobu (maximálně o dvě léta a nesmí překročit horní hranici zkušební doby pět let dle §85 odst.1 TZ), nebo stanovit dosud neuložené přiměřené povinnosti a omezení uvedené v §48 odst.4 TZ (§86 odst. 1 TZ). Nerozhodne-li soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil či nikoliv, má se za to, že se osvědčil (§86 odst. 2 TZ; zákonná fikce). Na pachatele se poté hledí, jakoby nebyl odsouzen (§86 odst.3 TZ).

Uložení dohledu může nastat i v případě prostého podmíněného odsouzení a to za situace, že pachatel ve zkušební době poruší podmínky stanovené soudem, nicméně soud se rozhodne ponechat podmíněně odsouzení v platnosti a zároveň nad pachatelem nově vysloví dohled. [§ 83 odst.1 písm. a) TZ].⁷²

Tento institut i institut podmíněného upuštění od potrestání s dohledem musí být aplikovány na základě individuálního posouzení případu, což zdůrazňuje i judikatura. Podmínky pro podmíněný odklad trestu nebudou splněny, i když je naplněna nižší výměra trestu v situaci, kdy se posuzovaný případ vyznačuje výraznou přítomností širokého okruhu okolností, které je třeba hodnotit v neprospěch obviněného.⁷³ Nebudou splněny ani u obviněného, u něhož je již ověřen celkový sklon k jednání nerespektujícímu zákony, a jeho nyní posuzovaný čin není jen ojedinělým vybočením z jinak řádného života, nýbrž vyvrcholením tendence chovat se v rozporu se zákonem. Podobně může být podmíněně odsouzení vyloučeno okolnostmi případu.⁷⁴

Jelikož soudce většinou o osobnosti pachatele mnoho neví, měly by být tyto instituty uplatněny až po vyjádření probačního úředníka k osobě pachatele. *De lege ferenda* by bylo vhodné uložit soudci povinnost vyžádat si doporučení od PMS, pokud se nebude jistý, zda má

---

⁷¹ Rozhodnutí uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, č. 8/2010 (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1062)

⁷² JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád...*, s. 126.

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H.Beck, Praha, č.4/2001 – T 104. (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1058)

⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H.Beck, Praha, č.6/2001 – T 172. (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1058)

upustit od potrestání pachatele a uložit mu dohled nebo ho podmíněně odsoudit s dohledem. Probační úředník by prozkoumal osobu pachatele, jeho postoj k činu, jeho ochotu napravit případnou škodu nebo ochotu ke spolupráci s probačním úředníkem, jeho sociální prostředí, a na základě toho by doporučil podmíněné upuštění od potrestání s dohledem nebo podmíněné odsouzení s dohledem či nikoliv. K tomuto by mu mohla být stanovena adekvátní lhůta, aby to nepůsobilo zbytečné průtahy v trestním řízení. V jádru by se nemuselo jednat ani o úředníky PMS, ale mohly by to být i jiné vhodné osoby, náležitě vyškoleny k analýze pachatele. Mohla by tak vzniknout i nová funkce. U složitějších a nejasných osobností by fungovaly komise složené z takových „znalců“. Takové posudky by mohly zajistit větší úspěšnost nápravy pachatelů v rámci těchto institutů, protože by byly ukládány pouze osobám majícím naději na „polepšení se“ bez trestu.

3 Dohled probačního úředníka v rámci zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Na rozdíl od úpravy v TZ, v ZSM je možno dohled probačního úředníka uložit jako samostatné výchovné opatření (§16 ZSM) bez vázanosti na určité trestní opatření, nebo jím lze zostřit prakticky jakoukoliv sankci, pokud to dovoluje její povaha (§15 odst.1 ZSM). Nicméně ZSM neobsahuje žádnou sankci za porušení podmínek dohledu jakožto samostatného výchovného opatření. Jeho uložení bude mít tedy smysl pouze vedle institutů spojených se zkušební dobou a vedle obecně prospěšných prací. Pokud mladistvý nevyhoví podmínkám takto uloženého dohledu, může soud učinit závěr, že nevede řádný život, a nařídí výkon trestu, resp. přeměnu obecně prospěšných prací v odnětí svobody.⁷⁵

Dohled nad mladistvými lze vyslovit jak v průběhu řízení předcházejícím rozhodnutí ve věci samé (§15 odst.3 ZSM) – zde je nutný souhlas mladistvého⁷⁶, tak i v rozhodnutí ve věci samé vedle trestních a ochranných opatření (§21 odst.1 a §24 odst.1 ZSM) – zde není třeba souhlasu pachatele. Dále v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Jedná se o narovnání [§69 písm. b) ZSM], podmíněné zastavení trestního stíhání [§69 písm. a) ZSM] a odstoupení od trestního stíhání [§69 písm. c), §70 odst.1 ZSM]. Lze jej i kombinovat s ostatními výchovnými opatřeními, tedy s probačním programem, výchovnými povinnostmi, výchovnými omezeními a s napomenutím s výstrahou.⁷⁷

Ve znění §16 ZSM nalézáme vymezení, co se rozumí dohledem. Je to především pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem (§16 odst.1 ZSM). Účelem dohledu je jednak sledování a kontrola mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení jeho případné recidivy, jednak odborné vedení a pomoc mladistvému k řádnému životu (§16 odst.2 ZSM). V §16 odst.3 ZSM jsou vymezeny povinnosti mladistvého, jemuž byl dohled uložen. Zejména musí spolupracovat s probačním úředníkem, dostavovat se k němu ve stanovených lhůtách, informovat o svém pobytu, škole či zaměstnání a jiných důležitých okolnostech a nebránit mu ve vstupu do obydlí.

---

⁷⁵ ŠČERBA, Filip. K činnosti Probační a mediační služby v řízení ve věcech mladistvých. In: ŠPUNDOVÁ, Jitka (ed.). *Problémy trestního postihu mladistvých: sborník příspěvků k aktuální otázkám trestního práva*. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s.75 a n.

⁷⁶ Souhlasu mladistvého je třeba v průběhu řízení k uložení výchovného opatření, nikoliv k probačnímu šetření probačního úředníka, ke kterému může dát pokyn soud pro mládež (Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28.2.2005, sp. zn. 63 Tm 1/05)

⁷⁷ VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví...*, s.169.

Dohled dle §16 ZSM se uplatní ještě u podmíněného propuštění mladistvého s dohledem (§78 ZSM). Nebudu se mu ale blíže věnovat, neboť se nejedná o probaci v užším slova smyslu, stejně jako u dospělých pachatelů. V rámci trestních opatření obecně prospěšných prací, domácího vězení, zákazu činnosti, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je výslovně stanoveno, že soud může vedle těchto opatření uložit i vhodné výchovné opatření. (§26 odst.1, 2, 3 a 4 ZSM). Takovým může být právě dohled probačního úředníka. Analogická úprava je i u trestu peněžitého (§27 odst.1 ZSM). I u ochranného léčení, které je součástí ochranných opatření v ZSM, může být mladistvému uložen dohled. Je zmíněno v §21 ZSM u druhů těchto opatření, dále je ale výslovně upravena pouze ochranná výchova. Režim ochranného léčení se tedy bude řídit §99 TZ. Analogicky tedy při ukončení ochranného léčení může být nad mladistvým stanoven dohled.

Dohled v režimu §16 ZSM se uplatní i u institutů podmíněného upuštění od uložení trestního opatření s dohledem a podmíněného odsouzení s dohledem. Těmto se budu dále blíže věnovat.

3.1 Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření s dohledem

V ZSM je samostatně upravena problematika institutu podmíněného upuštění od uložení trestního opatření s dohledem. Úprava v §14 ZSM je speciální vůči §48 TZ, nelze tedy TZ aplikovat. Rozdíl tu ale je v tom, že podmíněné upuštění od potrestání je v případě dospělých pachatelů vždy spojeno s dohledem probačního úředníka. To u mladistvých neplatí. Dohled může být mladistvému uložen jako jedno z výchovných opatření (§14 odst.2 ZSM), ale obligatorně uložen být nemusí.⁷⁸ Uložení výchovného nebo ochranného opatření se fakticky nahrazuje trestní opatření, od kterého se upouští. Výchovné opatření dohledu probačního úředníka je zde na místě alternativy k potrestání, naplňuje tak charakter užšího vymezení probace.

Podmínky, za nichž lze mladistvému uložit podmíněné upuštění od trestního opatření s dohledem jsou vymezeny v §11 odst.1 ZSM. Jednak je to předpoklad, že již projednání věci před soudem postačí k nápravě mladistvého, jednak dopustí-li se činu vzhledem k neznalosti právních předpisů a také jestliže soud přijme záruku za nápravu mladistvého.

Zkušební doba při podmíněném upuštění od trestního opatření může být stanovena v maximální délce jednoho roku (§14 odst.1 ZSM). Stejně jako v případě dospělých pachatelů může soud mladistvému uložit, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou

---

⁷⁸ Tamtéž, s. 131.

újmu, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení. Co bylo řečeno o rozhodování o osvědčení a fikci osvědčení se pachatele u dospělých, platí stejně u mladistvých (§14 odst. 4 a 5 ZSM). Na mladistvého pachatele, který se osvědčil, se rovněž hledí, jakoby nebyl odsouzen (§14 odst. 6 ZSM).

Dohled v rámci podmíněného upuštění od uložení trestního opatření může být dále uložen v případě, že se soud rozhodne ponechat podmíněné upuštění v platnosti i tehdy, kdy mladistvý zavinil příčinu k jeho skončení [§14 odst.3 písm. a) ZSM].

Jiné než výše uvedené odlišnosti v právní úpravě nevidím. Rozdíl ale je v celkovém přístupu k mladistvým, o němž jsem již krátce pojednala v kapitole 1.3.1, a také ve výkonu dohledu, jemuž se budu věnovat dále.

3.2 Podmíněný odklad výkonu trestního opatření odnětí svobody s dohledem

V §33 ZSM je pojednáno o podmíněném odsouzení a podmíněném odsouzení s dohledem. Podstata tohoto institutu je stejná jako v případě dospělých pachatelů. V rámci problematiky mladistvých vychází tento institut z předpokladu, že samo trestní stíhání mladistvého, projednání jeho provinění, vynesení rozsudku a hrozba případného výkonu opatření odnětí svobody může naplnit účel samotného opatření.⁷⁹

Zákonné předpoklady k podmíněnému odkladu výkonu odnětí svobody nejsou v ZSM výslovně upraveny, uplatní se tedy subsidiarita TZ. Ohledně podmínek jeho uložení platí obecná úprava podle §84 a 87 TZ. Odlišnosti od ní jsou uvedeny v již zmiňovaném ustanovení §33 ZSM. Liší se délka zkušební doby, která u mladistvých činí jeden rok až tři léta, a možnost uložit mladistvému výchovná opatření podle §15 až 20 ZSM (§33 odst.1 ZSM), nikoliv přiměřená omezení a povinnosti v §48 odst.4 TZ. Pro mladistvého je i samostatně upravena možnost ponechání podmíněného odsouzení s dohledem v platnosti i poté co zavinil příčinu k nařízení trestního opatření odnětí svobody (§33 odst.2 ZSM), která ovšem v podstatě odpovídá §86 odst.1 TZ.⁸⁰

U mladistvých je podmíněné odsouzení přípustné u širšího okruhu provinění, protože sazby trestních opatření odnětí svobody se modifikují podle §31 odst. 1 a 3 ZSM a navíc lze

---

⁷⁹ SOTOLÁŘ, Alexander. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví...*, s. 335.

⁸⁰ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář...*, s. 1055.

mladistvému i mimořádně snížit výměru pod dolní hranici trestní sazby dle §32 ZSM (bez omezení uvedeného v §58 odst. 3 TZ).⁸¹

O daných konkrétních podmínkách podmíněného odsouzení s dohledem bylo již pojednáno v rámci dospělých pachatelů (kapitola 2.2).

---

⁸¹ Tamtéž, s. 1057.

4 Výkon dohledu – postup probačního úředníka

V následující části své práce se zaměřím na právní úpravu výkonu dohledu a její podrobnější výklad ze strany PMS. Pokusím se vytyčit rozdíly v postupu u jednotlivých „skupin“ pachatelů – dospělí a mladiství a tyto rozdíly odůvodnit. V rámci problematiky mladistvých se podrobněji zaměřím na funkci kurátora pro mládež a jeho roli v rámci probačního dohledu.

4.1 Dospělí

Trestní řád reflektuje hmotně právní úpravu dohledu (a postavení probačního úředníka v jeho rámci) v trestním zákoníku v několika svých ustanoveních. Důležité je ustanovení §27b TR, ve kterém je vymezeno postavení a funkce probačního úředníka, kdy je tento v systematicke zákona řazen mezi pomocné osoby v trestním řízení. V odst.1 je řečeno, že probační úředník vykonává v trestním řízení dohled nad obviněným spočívající v pozitivním vedení a pomoci obviněnému a kontrole jeho chování. V případech, kdy dohled nebyl uložen, pomáhá svými úkony obviněnému vést řádný život a to v taxativně vymezených případech:

- a) nahrazení vazby dohledem probačního úředníka
- b) podmíněné zastavení trestního stíhání
- c) podmíněné upuštění od potrestání s dohledem
- d) podmíněné odsouzení s dohledem nebo bez
- e) podmíněné propuštění z výkonu trestu s dohledem
- f) uložení trestu obecně prospěšných prací nebo zákazu pobytu za současného vyslovení přiměřených omezení a povinností.

V odst.2 je vyjmenováno, čím může být probační úředník pověřen ze strany soudce nebo státního zástupce. Výslovně je uvedeno zjišťování informací o osobě obviněného a jeho sociálních poměrech a vytváření podmínek pro rozhodnutí o schválení narovnání nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání. Za podmínek dle zvláštního zákona může tyto úkony provádět i bez pokynů.⁸² V řízení před soudem koná probační úředník zejména v případech, kdy byl uložen trest nespojený s odnětím svobody, kdy bylo uloženo ochranné opatření a nebo byl odsouzený z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn.

---

⁸² Zde TR odkazuje na zákon č.257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, §4 odst.7.

Závěrečný odstavec tři odkazuje na zvláštní zákon, který stanoví bližší podmínky výkonu působnosti probačního úředníka. Trestní řád má tímto na mysli z.č.257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ke kterému se dostanu dále.

Zmínky o dohledu najdeme v trestním řádu ve velmi kusé podobě.

V §330a TŘ věnujícím se podmíněnému odsouzení s dohledem je o jeho výkonu řečeno pouze to, že ho vykonává probační úředník, kterého pověří soud v rozsudku, že tento má sledovat chování a dodržování uložených omezení a povinností způsobem stanoveným zvláštním zákonem. Dále je ještě výslovně uvedeno, že v rámci dohledu nelze podmíněně odsouzenému ukládat povinnosti nad rámec zákona nebo odsuzujícího rozsudku.⁸³

Další zmínku o dohledu nalezneme v ustanovení §331 odst. 5 TŘ, který v případě podmíněného propuštění s dohledem nebo u podmíněného propuštění za současného uložení přiměřených omezení a povinností, odkazuje na režim §330a odst.1 TŘ. A další odkaz na toto ustanovení nalezneme v §359a TŘ u podmíněného upuštění od potrestání s dohledem.

Ačkoliv je právní úprava poměrně kusá, spojením trestního zákoníku a trestního řádu získáme představu o tom, co je to dohled a v čem spočívá. Odkaz na zvláštní zákon v §330a odst.1 TŘ, který má určit způsob „fungování“ probačního úředníka⁸⁴ je ale poněkud matoucí. Směřuje totiž k zákonu č.257/2000 Sb. o PMS, který ale ve vymezení konkrétního průběhu dohledu nebo způsobu působení probačního úředníka v rámci dohledu je opět velmi strohý.

Z tohoto právního předpisu plyne, že probační a mediační činnost spočívá mimo jiné ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen [§4 odst.2 písm. d) z. o PMS] nebo kdy byla vazba obviněného nahrazena dohledem probačního úředníka [§4 odst.2 písm. c) z. o PMS] a dále zmínku o dohledu nacházíme v §7 odst.3 z. o PMS, kdy je jednou z povinností probačního úředníka informovat příslušný OČTŘ o porušení podmínek dohledu ze strany obviněného, případně při méně závažném porušení upozornit a poučit obviněného o této možnosti. Tímto ale „úprava“ dohledu v tomto zákoně končí. Dá se tedy říci, že o průběhu nebo výkonu dohledu není uvedeno nic. Veškeré informace tohoto typu nalzáme až v interních předpisech PMS. Ta vydává jednotlivé metodické standardy pro práci probačních úředníků a asistentů.

Metodický standard je soubor pracovního postupu a vzorů konkrétně používaných písemností v jednotlivých oblastech činnosti. Je tak zajištěno, že klienti, OČTŘ i další spolupracující organizace obdrží písemnost ve stejné podobě ve všech soudních okresech

---

⁸³ K možnosti konkretizovat podmínky ze strany probačního úředníka viz. kapitola 3.1. (str.....)

⁸⁴ Jak plyne z dikce §330a odst.1 TŘ.

České republiky.⁸⁵ Nicméně tyto nejsou právně závazné, nemají podobu zákona ani podzákonného právního předpisu.

Jsou vytvořeny na základě pravidel Rady pro probaci a mediaci a svým rozhodnutím je schvaluje ministr spravedlnosti [§12 odst.3 písm. a) z. o PMS].

4.1.1 Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu - dospělí

„Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu“ se věnuje práci s dospělými pachateli. Týká se efektivního výkonu alternativních trestů a opatření spojených s uložením dohledu ze strany PMS. Zaměřuje se na oblast vytvoření probačního plánu dohledu (ve smyslu znění § 49 odst.1 TZ), na způsob zpracování informací pro soudce o průběhu tohoto dohledu prostřednictvím zpráv o průběhu dohledu a na oblast spolupráce střediska PMS s poskytovateli probačních resocializačních programů.⁸⁶ Pokusím se teď shrnout nejdůležitější body tohoto metodického standardu z hlediska výkonu dohledu.

PMS zahajuje svou činnost v okamžiku obdržení pověření od orgánu činného v trestním řízení. Neprodleně pozve svého budoucího klienta k úvodní konzultaci. Během ní potom probační úředník klientovi objasní, co dohled obnáší, a začíná si s ním budovat pracovní i přátelský vztah.⁸⁷ Také je klient poučen o právech a povinnostech, které pro něj vyplývají z dohledu, rovněž tak o právech a povinnostech probačního úředníka. Jako důkaz, že porozuměl, podepisuje poté poučení o výkonu dohledu. V rámci dalších konzultací poté sestavují ve vzájemné spolupráci plán dohledu⁸⁸. Ten je vždy individuální, odlišný případ od případu, pojmenovává klientovi specifické potřeby a zájmy a vede k hledání možnosti jejich naplnění společensky a právně přijatelným způsobem. Stanoví se v něm dílčí cíle, které jsou postupně naplňovány v rámci dlouhodobé spolupráce úředníka a klienta. Probační úředník klienta buď kontroluje, nebo mu pomáhá, nechává ale odpovědnost za řešení situace vždy na

⁸⁵ TESARĚ, Petr. Probační dohled. In ŠTERN, Pavel: *Probace a mediace...*, s.75.

⁸⁶ *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace)* [online]. Probační a mediační služba, 2008. [cit. 20. března 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>>.

⁸⁷ Probační úředník musí jasně ukázat, že jeho záměrem je pomoci odsouzenému a nikoliv jej při něčem přistihnout (NEZKUSIL, Jiří. K některým otázkám institutu probace. In LEVIT, Pavel: *Sborník prací...*, s. 65). Zároveň si ale musí zachovat i jistou autoritu a požadovat důsledné plnění podmínek dohledu (ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*s. 73).

⁸⁸ Pojem probační plán dohledu je v metodickém standardu PMS zaměňován s pojmem probační program. Tento dokument je z roku 2008, kdy byl ještě účinný z. č. 140/1961 Sb. trestní zákon, který tento pojem používal [§26a odst.1, §26b odst. 1 písm. a) trestního zákona]. V současném TZ byl tento nahrazen pojmem „probační plán dohledu“. (TESARĚ, Petr. Probační dohled. In ŠTERN, Pavel: *Probace a mediace...*, s.74). To je dle mého názoru velmi účelné, neboť i v další části metodického standardu věnující se probačním resocializačním programům je používán pojem probační program. Tyto pojmy ale nelze zaměňovat. Ve své práci se budu držet pojmu „probační plán dohledu“, který je výstižnější, ačkoliv zmíněný metodický standard používá pojmy různé.

něm. Probační plán dohledu je zároveň i nástroj, kterým je výkon dohledu průběžně kontrolován, zda-li klient plní jeho dílčí cíle. Přehled úspěchů může být velmi motivující k další aktivitě, proto by jej měl probační úředník průběžně vypracovávat a vyzdvihoval. V rámci plánu dohledu musí být zohledněny zájmy i případného poškozeného. Také s ním probační úředník spolupracuje. Probační plán by měl zahrnovat i vymezení následků v případě jeho nedodržení. Pro usnadnění této činnosti vydala PMS vzorový probační program (plán dohledu). Důležitá je především identifikace stran dohledu a odkaz na rozhodnutí soudce nebo státního zástupce, od něhož se uzavření plánu dohledu odvíjí. Dále časové vymezení dohledu, forma a četnost kontaktů úředníka s klientem a pravidla kontaktu, případně forma omluvy z konzultací (vyjasnění důvodů pro možnost omluvy a jejich doložení) a vymezuje taktéž postup úředníka v případě, že klient pravidla poruší. V další části plánu jsou rozebrána příslušná přiměřená omezení a povinnosti, vycházející z pravomocného rozhodnutí OČTŘ (v případě povinností a omezení dle §48 odst.4 TZ musí úředník vymezit způsob a kontrolu jejich plnění). Nejčastěji ukládanou povinností klienta bývá náhrada způsobené škody. V probačním plánu je prostor pro vymezení konkrétního postupu, který směřuje ke splnění této povinnosti s ohledem na reálné možnosti klienta.⁸⁹

O průběhu dohledu je soudce pravidelně informován prostřednictvím zpráv od probačního úředníka. Jsou vyžadovány v půlročních lhůtách. Tato lhůta se odvíjí od právní moci rozhodnutí, proto může první zpráva zahrnovat kratší časové období. Zpráva by měla obsahovat informace o průběhu výkonu, postupu klienta, plnění jeho povinností a omezení, případně jejich neplnění. Pro ilustraci vydala PMS i vzorovou zprávu o průběhu dohledu. Činnost střediska PMS končí zpracováním závěrečné zprávy o průběhu dohledu, na jejímž základě pak soudce rozhoduje o osvědčení nebo neosvědčení se klienta ve zkušební době uloženého alternativního trestu.⁹⁰

Vedení probačního dohledu u dospělých bývá často jen o kontrole pravidelnosti a dochvilnosti návštěv klienta. Dle názoru Mgr. Aleny Sentenské⁹¹ většina klientů nemá smysl a návyk pro povinnost, tudíž naučit je pravidelné docházce na čas je základním cílem

---

⁸⁹ *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace)* [online]. Probační a mediační služba, 2008. [cit. 20. března 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>>.

⁹⁰ *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace)* [online]. Probační a mediační služba, 2008. [cit. 20. března 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>>. ; blíže k výkonu dohledu také: TESÁŘ, Petr. Probační dohled. In ŠTERN, Pavel: *Probace a mediace...*s. 71-86; MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana, KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi*. 1. vydání, Praha: Portál, 2010, s. 292 a n.

⁹¹ Mgr. Alena Sentenská pracuje jako probační úřednice u PMS v Ústí nad Labem. Specializuje se na práci s mladistvými pachateli.

dohledu. Dále většina klientů nepracuje, tudíž jim probační úředník často pomáhá práci najít. Bývá ale problém s odměnou za takovou práci ve srovnání se státními příspěvky a dávkami některých klientů, které mnohdy převyšují nabízenou částku. Toto není příliš motivující, proto se nelze divit, že někteří raději nepracují. Tento problém je ale velmi těžko řešitelný, ne-li neřešitelný.⁹² Zde nelze s paní magistrkou jinak než souhlasit. Dovolím si zde ale navrhnout jedno z možných řešení tohoto palčivého problému. Dle mého názoru, „přinutit“ pachatele pracovat je vůbec nejdůležitějším úkolem probačního úředníka. Měl by mít proto možnost motivovat pachatele i jiným způsobem, než jen odměnou, mnohdy nedostačující. Je to samozřejmě individuální vzhledem k situaci, za které byl dohled uložen, nicméně například v případě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem nebo u podmíněného odsouzení s dohledem by pachateli, který by pravidelně docházel do zaměstnání, mohla být *de lege ferenda* poměrně zkrácena zkušební doba a mohlo by být tedy „dříve“ rozhodnuto o tom, že se osvědčil, než u pachatele zahálajícího, který by musel projít zkušební dobou celou. Je to jedna z možností, i když by měla svá rizika možného zneužívání, jak pachatele motivovat k práci, což je prospěšné nejen pro něj, ale i pro společnost.

V rámci dohledu u dospělých je důležitým aspektem ověřovat si informace, které pachatel uvede. Je to poněkud problémový stav, kdy by měl probační úředník klientovi důvěřovat a na tom vystavět vztah s ním, na druhou stranu je třeba mít na paměti, že je to osoba zapletená do trestné činnosti, tedy většinou „nečestný“ člověk.⁹³ Probační úředník není orgán činný v trestním řízení, nemůže tedy požadovat vysvětlení, jako například Policie (§61 z.č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky). K ověřování informací by měl plně využít možnost, kterou mu dává z. o PMS v §5 odst.3. Podle něj jsou zaměstnanci PMS oprávněni obracet se na státní orgány, jakož i na fyzické a právnické osoby s žádostmi o poskytnutí potřebných údajů, a tyto jsou jim povinny vyhovět, nebrání-li tomu zvláštní právní předpis (např. §99 a §100 TR). Pokud výše zmínění poskytovatelé bezdůvodně odmítnou, mohou zaměstnanci PMS předložit věc příslušnému OČTŘ (5 odst.4 z. o PMS)

Podle Mgr. Sentenské bývá problém s tím, že klient tvrdí, že zaplatil nebo nahradil škodu poškozenému, není to však schopen nijak prokázat. Neustále slibuje, že potvrzení donese.⁹⁴ Jedna z variant je samozřejmě ta, kontaktovat poškozeného a zeptat se, zda-li mu platba dorazila. Ale když tento nekomunikuje nebo nechce komunikovat, nemá probační úředník možnost zjistit, zda klient lže nebo nelže. Nabízí se několik možných řešení. Dle

---

⁹² Rozhovor s Mgr. Alenou Sentenskou, uskutečněný v lednu 2013, Ústí nad Labem, vedla Zuzana Pešoutová

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Tamtéž

mého názoru by bylo schůdné takové, kdy by probační úředník měl možnost nechat klienta podepsat závazné prohlášení o pravdivosti jím tvrzené informace (pokud to uzná za vhodné). Toto prohlášení by se založilo do spisu klienta a později, když by soud rozhodoval o osvědčení nebo neosvědčení se klienta, přihlédl by k pravdivosti či nepravdivosti (pokud by byla později prokázána) tohoto tvrzení a z toho vyvodil patřičné důsledky (například by chtěl klientu zkušební dobu a dohled prodloužit, dát mu ještě „šanci“, na základě tohoto nepravdivého prohlášení by to ale neudělal).

V rámci dohledu probační úředník také doporučuje klientovi různé rekvalifikační, resocializační a jiné programy nabízené nestátními neziskovými organizacemi. Podmínky pro možnost jejich využití bývají ale někdy neúnosné (například účast na kurzu dluhového poradenství vyžadovala stálý plat klienta).⁹⁵

4.1.2 Probační resocializační programy pro dospělé

Zapojení klienta do PRP je dalším úkolem probačního úředníka. Je to program, realizovaný externím poskytovatelem, tj. subjektem stojícím mimo organizaci PMS. Takového programu se klient účastní jednak na základě výkonu rozhodnutí spočívající v povinnosti obviněného či odsouzeného podrobit se takovému programu a jednak na základě vlastního rozhodnutí a dobrovolné účasti. Demonstrativní výčet takových programů je uveden v §48 odst.4 TZ.⁹⁶

A) Varianta zapojení klienta na základě jeho dobrovolnosti

Tato situace nastává v momentě, kdy klient projeví zájem získat určité dovednosti, řešit konkrétní problém nebo zdokonalit se ve specifické oblasti, přičemž nemá dostatek vlastního potenciálu svůj zájem realizovat. Možnost takového zapojení klienta je ve všech fázích trestního řízení. Probační úředník by měl na takový zájem reagovat vždy maximálním možným úsilím a klienta do požadované aktivity zapojit. Měl by pomoci klientu definovat jeho záměr přesně a jasně (vypracuje i písemný záznam) a zprostředkovat možnost zapojení klienta do PRP tím, že kontaktuje poskytovatele PRP a informuje ho o zájmu klienta se do programu zapojit. Dále zkoumá, zda je PRP opravdu vhodný vzhledem k osobnosti klienta a zda skutečně naplní jeho potřeby, sjednává se zařízením časové rozmezí a dojedná s poskytovatelem programu svou další spolupráci v tomto konkrétním případě. Klient musí souhlasit s návrhem a šetřením probačního úředníka o vhodnosti PRP a poté započne jeho

---

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace)* [online]. Probační a mediační služba, 2008. [cit. 20. března 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>>.

účast (pokud nesouhlasí, hledá probační úředník vhodnější PRP v souladu s názorem klienta). Probační úředník poté průběžně reflektuje účast klienta na PRP a po jeho ukončení si vyžádá od poskytovatele hodnotící zprávu, kterou může zpracovat do své vlastní zprávy (průběžné či závěrečné) pro OČTŘ. Zhodnotí i to, jaký přínos měla účast klienta vzhledem k řešení příčin trestné činnosti a ke stabilizaci situace klienta ve vztahu k jeho současnosti i budoucnosti (soud nebo státní zástupce může poté toto zohlednit v trestním řízení). Takto prováděná práce probačního úředníka s klientem je v naprostém souladu s motivováním klienta k vedení řádného života, s upevňováním jeho pozitivních stránek a s preventivním působením ve smyslu pochopení a postupného „odstranění“ okolností a důvodů konfliktu se zákonem včetně řešení jeho následků.⁹⁷

B) Varianta zapojení klienta za účelem realizace výkonu rozhodnutí obsahující povinnost podrobit se specifickému programu

Taková povinnost může být obviněnému uložena v rámci všech situací vypočtených v začátku této kapitoly. Práce probačního úředníka s klientem je v této situaci téměř identická, jako při výkonu dohledu nad výkonem rozhodnutí bez takovéto povinnosti. Určitá specifika nalezneme v následujících aspektech:

- a) důležité téma k řešení mezi klientem a probačním úředníkem – naplnění PRP, jehož zaměření je určeno v rozhodnutí a je nezbytným předpokladem k tomu, aby se klient ve zkušební době osvědčil
- b) probační úředník vystupuje v roli koordinátora procesu součinnosti s poskytovateli programů
- c) realizace alternativního trestu se stává záležitostí externí organizace stojící mimo PMS
- d) nutnost motivace klienta ke vstupu do PRP. Za tímto účelem je vhodné rozfázovat si práci s ním na úvodní konzultaci, dojednání priorit plnění soudem stanovených povinností (nelze plnit vše naráz) s ohledem na stávající situaci klienta, moment zahájení programu klientem. Zapojení klienta do daného PRP realizuje probační úředník stejným způsobem, jako u varianty A).⁹⁸

V době kdy klient absolvuje PRP paralelně probíhá i výkon probačního dohledu. Intenzitu schůzek je vhodné přizpůsobit programu. Po ukončení účasti klienta v PRP si probační úředník od poskytovatele vyžádá závěrečnou zprávu o tom, zda a jak klient program absolvoval. Tyto informace poté zpracuje do své zprávy, identicky jako ve variantě A).

---

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Tamtéž

Pokud i po skončení PRP trvá dohled (zkušební doba), pokračuje probační úředník v motivaci a vedení klienta, případně dle jeho zájmu může zprostředkovat další PRP.⁹⁹

Postup odlišný při výše zmíněných variantách je nasnadě. Důležité ve variantě B) je především přesvědčit klienta o přínosu PRP pro něj a náležitě jej motivovat k jeho řádnému navštěvování.

Jednou z nejznámějších organizací věnující se poskytování PRP je RUBIKON Centrum (bývalé Sdružení pro probaci a mediaci v justici o.s). Krátce bych se teď u této organizace zastavila, především u jejich programů nabízených právě pachatelům s dohledem.

Nezisková organizace RUBIKON Centrum sídlí v Praze a má pobočku i v Ústí nad Labem. Působí v oblasti prevence kriminality a efektivního řešení následků trestných činů již osmnáct let. Cílem sdružení, všech projektů a aktivit, které zajišťuje, je opětovné začlenění lidí s trestnou minulostí do společnosti, rozvoj jejich schopností pro uplatnění na trhu práce a dosažení jejich sociální a pracovní integrace. RUBIKON Centrum pracuje s lidmi, které spojuje především konflikt, izolace a snížená schopnost řešit vlastní problémovou situaci. Kromě osob s kriminální minulostí jsou to i osoby ze sociálně vyloučených lokalit, mladiství a oběti trestných činů.¹⁰⁰

Rubikon centrum realizuje pro dospělé, kterým byl udělen dohled, hned několik PRP. Jedním z nich je například program **Začít nanovo**. Je zacílen na osoby s kriminální minulostí (osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody nebo vykonávající alternativní trest, tedy klienty Probační a mediační služby ČR), mladistvé a mladé dospělé, kteří opouštějí zařízení pro výkon institucionální výchovy v Karlovarském, Ústeckém a Středočeském kraji. Jeho cílem je posílit sociální a profesní dovednosti osob z cílových skupin potřebné pro řešení jejich náročné životní situace, předcházení předlužení a řešení již vzniklé zadluženosti a zvýšení schopnosti nalézt uplatnění na trhu práce či schopnosti setrvat v pracovním procesu. Za tím účelem je klientům v rámci PRP nabízena možnost rekvalifikace svých dovedností (kurz ovládání motorové pily nebo vysokozdvížného vozíku), poradenství v oblasti financí a řešení zadluženosti klienta nebo získání a posílení pracovních návyků a profesních dovedností – kurzy ve věznicích se zaměřením na řemeslné a rukodělné aktivity (např. práce v truhlářské dílně). Možností je tu i osobní asistence v podobě spolupráce s mentorem (speciálně vyškolený laik), který klientovi pomáhá řešit jeho situaci a doprovází ho na jeho cestě (najít zaměstnání, obnovit sociální vztahy). Partnerem projektu je PMS a program je

---

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ RUBIKON Centrum, *Kdo jsme* [online]. RUBIKON Centrum, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na <<http://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme.php>>.

spolufinancován z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost¹⁰¹ a státního rozpočtu ČR.¹⁰²

Výše zmíněný program patří mezi širší programy, poskytující více možností realizace klienta v jeho rámci. Klient se nemusí zúčastnit všech „částí“, může se třeba jen účastnit finančního poradenství nebo se „jen“ pracovníčně vzdělávat. Většina cílových osob ale potřebuje využít program jako celek, což je podle mě správné. Komplexní pomoc pachatelů má rozhodně větší smysl, než jen dílčí. Úzce specializované programy se u většiny organizací vyskytují jen zřídka. Výjimkou ale naopak není specializace na věkové skupiny – mladistvé nebo i děti mladší patnácti let.

Informací o PRP je ještě mnoho, stejně jako mnoho dalších organizací věnujících se jejich realizaci. Není to však hlavní téma mé diplomové práce, vrátím se proto k výkonu probačního dohledu. Na téma dospělých pachatelů navážu skupinou mladistvých, kde kromě právní úpravy vytyčím odlišnosti výkonu dohledu u nich, především z praktického hlediska a také se zaměřím na funkci kurátora pro mládež v rámci trestné činnosti mladistvých.

4.2 Mladiství

Dohled probačního úředníka vymezuje §16 ZSM (viz. kapitola 2.3.2), a dále samostatný §80 ZSM věnující se vysloveně výkonu dohledu. Působnost PMS při výkonu rozhodnutí je vymezena v §75 ZSM.

Je vymezena zajištěním dohledu, pokud byl uložen a dále prováděním úkonů směřujících k tomu, aby mladistvý vedl ve zkušební době řádný život, pokud bylo rozhodnuto o identických situacích jako u dospělých pachatelů (viz. kapitola 4.1) navíc ještě o uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu [§75 odst. 1 písm. e) ZSM] a o uložení dalších trestních, ochranných a výchovných opatření a soud předal věc PMS [§75 odst.1 písm. h) ZSM]. Stejně jako u dospělých pachatelů může být probační úředník pověřen zjišťováním potřebných údajů o osobě mladistvého a jeho poměrech (§75 odst.2 ZSM).

Výkon dohledu dle §80 odst. 1 ZSM nařídí předseda senátu soudu pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce středisku PMS, v jehož obvodu mladistvý bydlí nebo se zdržuje (skutečně pobývá). Rozhodnutí o nařízení probačního dohledu obsahuje i dobu, na níž

---

¹⁰¹ Více informací o programu: *Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost* [online]. Evropský sociální fond v České republice, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na < <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz> >.

¹⁰² *RUBIKON Centrum, Projekty, Začít nanovo* [online]. RUBIKON Centrum, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na < <http://www.rubikoncentrum.cz/projekty.php?id=14> >.

je dohled uložen.¹⁰³ Odstavec dva dále konkretizuje kontrolní a dohlížecí činnost probačního úředníka, kdy probační úředník dohlíží na plnění povinností mladistvému uložených a za tím účelem ho pravidelně navštěvuje v jeho bydlišti, na pracovišti a ve škole. Informace zde získané poté zapracuje do zpráv o dohledu, které předává OČTŘ. Měl by zde ale uvést, které informace získal vlastním pozorováním a které například z dalších zdrojů (rodiče, učitelé).¹⁰⁴

Návštěvy probačního úředníka ve škole nebo v místě bydliště mohou prohloubit nežádoucí stigmatizační efekt mladistvého, což je v rozporu se snahou o jeho resocializaci a i s podstatou ukládání alternativních sankcí obecně. Je nutné přistupovat k těmto návštěvám s maximální citlivostí a vstupovat v kontakt s co nejmenším okruhem osob.¹⁰⁵

V §80 odst. 3 ZSM se ukládá probačnímu úředníkovi vytvořit individuální plán dohledu a v jeho rámci poté mladistvému pomáhat a radit. Při tvorbě probační úředník dbá na názory a volby mladistvého, plán sestavuje zásadně ve spolupráci s ním. Čtvrtý odstavec řeší situaci, kdy mladistvý poruší podmínky dohledu. Při méně závažném porušení povinností může probační úředník udělit mladistvému výstrahu (nejvýše dvě v jednom roce), která není rozhodnutím podle trestního řádu. V horším případě, při porušení podmínek závazně nebo opakovaně, hlásí tuto skutečnost probační úředník příslušnému OČTŘ a to bez zbytečného odkladu. Poslední pátý odstavec poté zakotvuje informační povinnost probačního úředníka, který je povinen, stejně jako u dospělých pachatelů, informovat OČTŘ o průběhu dohledu v šestiměsíčních lhůtách.¹⁰⁶

Bližší specifikaci postupu a přístupu k mladistvým nalézáme opět až v metodických standardech PMS.¹⁰⁷ Metodický standard pro mladistvé pachatele je vydán v obecné části věnující se specifickému přístupu k mladistvým a postupu PMS v rámci trestního řízení, kdy není uložen probační dohled a dále potom pro činnosti PMS v oblasti probace.

4.2.1 Metodický standard PMS pro práci s mladistvými

„Obecný“ metodický standard PMS pro práci s mladistvými si klade za cíl nastavit minimální standard kvality poskytovaných odborných služeb a metodické sjednocení činnosti jednotlivých pracovníků PMS. Vyzdvihuje větší šíři činností ze strany probačního úředníka

---

¹⁰³ Dohled může skončit i jinak, než uplynutím stanovené doby – odvoláním souhlasu mladistvého nebo pokud je jeho plnění pro mladistvého nemožné, či to na něm nelze spravedlivě požadovat (§15 odst.5 ZSM) nebo pokud byl dohled uložen ve stadiu před rozhodnutím, meritorním rozhodnutím.

¹⁰⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví...*, s.658.

¹⁰⁵ ŠČERBA: K činnosti Probační a mediační..., s.79.

¹⁰⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví...*, s. 658 a n.

¹⁰⁷ O úpravě v z. o PMS platí totéž, co u dospělých. ZSM na něj ani neodkazuje tak, jako TZ, nicméně se úprava v něm analogicky uplatní i na mladistvé (subsidiarita TZ).

vůči mladistvým, než vůči dospělým pachatelům, rovněž i zaměření se na pachatelovu rodinu a sociální a výchovné okolí. Práce s mladistvými pachateli klade vysoké nároky na osobnost probačního úředníka. Musí být oddaný své práci, čestný a především nezaujatý.¹⁰⁸ Jedná se přímo o specialistu, vyškoleného pro práci s mládeží.¹⁰⁹

Spíše než v dohledu jakožto alternativnímu opatření se probační úředník realizuje v rámci přípravného řízení a řízení před soudem. Vždy se snaží, aby případ skončil některým odklonem nebo „mírnějším“ výchovným opatřením než je dohled.¹¹⁰

Do trestního řízení vedeného s mladistvým vstupuje probační úředník dle své vlastní úvahy. O usnesení o zahájení trestního stíhání (§160 TR) se dozví z rejstříku odborných činností Lotus Notes, vedeném PMS.¹¹¹ Své rozhodnutí do případu vstoupit nebo ne může probační úředník prodiskutovat s příslušným OSPOD či Policií. Pokud se rozhodne zasáhnout, není nutné čekat na obdržení písemného pověření od příslušného dozorcího státního zástupce, protože je nutné začít na mladistvého působit co možná nejdříve. Postačí, pokud probační úředník o zahájení své činnosti státního zástupce neprodleně písemně vyrozumí. Nicméně je vhodné nastavit vzájemnou spolupráci probačního úředníka a státního zástupce dohodou, například prostřednictvím tzv. multidisciplinárního týmu.¹¹²

Multidisciplinární týmy se pravidelně scházejí při jednotlivých střediscích PMS. Tvoří je státní zástupci, soudci, pracovníci – specialisté na mládež, kurátoři a pracovníci OSPOD, zástupci Policie ČR, popř. zástupci dalších institucí (neziskové nestátní organizace apod.). Řeší formu vzájemné součinnosti, organizační věci a především se zabývají případovou prací u jednotlivých problémových mladistvých a dětí mladších patnácti let. Jsou jedním ze základních pilířů systému včasné intervence a jejich rozšiřování podporuje Ministerstvo vnitra ve spolupráci s PMS.¹¹³

V rámci průběhu přípravného řízení probační úředník začne podnikat kroky, vedoucí ke vzájemné interakci mezi mladistvým, jeho rodiči a poškozeným. V první fázi (úvodní konzultace) vede mladistvého k tomu, aby získal náhled na protiprávnost svého jednání, byl si vědom své odpovědnosti za něj a aktivně sám navrhoval možnosti odčinění případné škody nebo újmy. Na základě jednání mladistvého a jeho postoji k činu, informací od rodičů,

¹⁰⁸ *Metodický standard PMS pro práci s mladistvými* [online]. Probační a mediační služba. [cit. 20. března 2013] Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/> >.

¹⁰⁹ NERUDOVA, Marcela. Práce s mladistvými a nezletilými. In ŠTERN, Pavel: *Probace a mediace...*, s. 131.

¹¹⁰ Mgr. Sentenská, leden 2013, Ústí nad Labem

¹¹¹ V případě, že na středisko nejsou zasílána všechna vydaná usnesení, je třeba sjednat spolupráci s příslušným odborem Policie ČR tak, aby byla efektivní pro obě strany. Využit lze §60 ZSM.

¹¹² *Metodický standard PMS pro práci s mladistvými* [online]. Probační a mediační služba. [cit. 20. března 2013] Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/> >.

¹¹³ NERUDOVA, Marcela. Práce s mladistvými a nezletilými. In ŠTERN, Pavel: *Probace a mediace...*, s. 139.

poškozeného nebo OSPOD či jiných institucí zvažuje probační úředník podání návrhu na uložení možných výchovných opatření – například formou vykonání společensky prospěšné činnosti jakožto jedné z výchovných povinností¹¹⁴ [§15 odst. 2 písm. c) ve spojení s §18 odst.1 písm. c) ZSM]. Ta je jednou z nejčastěji ukládaných výchovných povinností, proto PMS vydala zvláštní interní materiály zabývající se zajištěním výkonu této činnosti (informace pro mladistvého a poskytovatele činnosti, bezpečnost práce mladistvého). K výchovným opatřením je nutný souhlas mladistvého (§15 odst.3 ZSM). Svůj návrh předkládá probační úředník státnímu zástupci a následně, po jejich uložení, kontroluje jejich výkon. Po ukončení výkonu opatření zpracuje pro státního zástupce zprávu, ve které vyhodnocuje jeho průběh a působení na mladistvého pachatele a vyjadřuje se k případnému dalšímu postupu (návrh dalšího nebo jiného výchovného opatření apod.). Mimo možnost výkonu výchovného opatření nabízí probační úředník mladistvému zprostředkování řešení konfliktu (mediace), zprostředkování uzavření dohody o náhradě škody, přípravu písemných materiálů pro rozhodnutí státního zástupce a práci s poškozeným(i). Snaží se především navázat konstruktivní vztah s mladistvým, který se může projevit i ve vykonávacím řízení, je-li mladistvému uloženo opatření, na jehož výkonu se podílí PMS. Taková spolupráce je poté mnohem snadnější.¹¹⁵

V praxi je aktivita probačních úředníků v přípravném řízení častá. Podle Mgr. Sentenské je PMS často upozorňována na vhodnost případu k zásahu ze strany kurátorů pro mládež, kteří s mladistvým pracují ještě před jeho trestnou činností.¹¹⁶ Vhodné je upozornit mladistvého na to, že probační úředník stojí tzv. „na jeho straně“ a že není orgánem činným v trestním řízení, tudíž výpověď před ním provedená není nijak závazná ani použitelná v neprospěch mladistvého – po tomto ujištění bývá klient mnohem sdílnější. Snaha mladistvého a jeho aktivita v případě je vždy oceněna ze strany státního zástupce. Často začne vykonávat společensky prospěšnou činnosti ještě před jejím uložení, což je „polehčující okolností“ pro rozhodování státního zástupce o dalším postupu. Probační úředník v této fázi kontaktuje i poškozeného a může provést i mediaci mezi stranami¹¹⁷. Vyřešení věci v rámci

---

¹¹⁴ Společensky prospěšná činnost musí sloužit k uspokojování obecného zájmu – například úklid a údržba veřejných prostranství nebo budov nebo výkon jiných činností pro obec nebo instituci zabývající se vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví a životního prostředí apod. (SOTOLÁŘ, Alexander. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví...*, s. 193.)

¹¹⁵ *Metodický standard PMS pro práci s mladistvými* [online]. Probační a mediační služba. [cit. 20. března 2013] Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/> >.

¹¹⁶ Spolupráce OSPOD (kurátorů pro mládež) a PMS je zohledněna i v právních předpisech: §5 odst.2 z. o PMS, §40 odst. 1 ZSM.

¹¹⁷ Tento postup není v rozporu se zákonem o PMS, který sice v §7 odst.5 vylučuje, aby tentýž probační úředník prováděl v jedné věci úkony probace a mediace zároveň, zde ale mluvíme o fázi před rozhodnutím, kdy ještě není nařízen probační dohled nebo jiná forma probační činnosti – takový postup tedy není v rozporu se zákonem.

mediace je velmi výhodné pro mladistvého, řízení může být podmíněně zastaveno [jsou-li splněny další zákonné podmínky (§307 odst.1 TŘ)] a probační úředník poté sleduje, zda splnil náhradu škody dohodnutou v rámci mediace.¹¹⁸

Podle mého názoru, by se probační úředník, pokud se rozhodne vstoupit do přípravného řízení, měl zaměřit na následující aktivity:

- a) „Donutit“ mladistvého k uznání své odpovědnosti – primární věc, bez toho na něm ani nelze požadovat nějakou aktivitu k řešení následků činu.
- b) Přivést ho k zamyšlení se nad škodou či újmou, kterou způsobil – například dotazem, jak by se on sám cítil v situaci poškozeného a jak by si představoval nápravu.
- c) Nechat mu prostor pro zamyšlení se a pro aktivní jednání – společensky prospěšná činnost je v tomto momentě nejlepším postupem. Přinese prospěch společnosti i mladistvému.
- d) Vést ho k aktivitě a snažit se o vyřešení situace již v této fázi – mediace s poškozeným, náhrada škody apod.

4.2.2 Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace – mladiství

Druhým interním materiálem vydávaným PMS pro mladistvé je postup v oblasti probace – zajištění výkonu dohledu. Text je velmi podobný pokynům pro dohled u dospělých, proto se dále zaměřím jen na odlišnosti postupu probačního úředníka:

- a) Probační úředník by se měl pokusit předjednat případné uložení dohledu již v přípravném řízení, vstoupil-li do něj. Zvýší to případnou úspěšnost jeho působení ve vykonávacím řízení.
- b) Do spolupráce při tvorbě probačního plánu dohledu je zapojena rodina mladistvého, případně jeho blízké sociální prostředí.¹¹⁹

Další odlišnosti v písemném zpracování postupu nejsou. Co bylo řečeno o zapojení klienta do probačních resocializačních programů u dospělých (kapitola 5.1.2), platí i pro mladistvé. Při výběru vhodného programu je u mladistvých vyzdvížena spolupráce PMS s kurátory pro mládež a případně i zákonnými zástupci klienta, kteří mohou pomoci. Logické je, že programy pro mladistvé jsou odlišné, přizpůsobené jejich věku a potřebám.

---

¹¹⁸ Mgr. Sentenská, leden 2013, Ústí nad Labem

¹¹⁹ *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace mladiství)* [online]. Probační a mediační služba. [cit. 20. března 2013] Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>>.

Nezisková organizace RUBIKON Centrum nabízí například program **Učební program – mladiství**, který pomáhá mladistvým při resocializaci, snižuje míru recidivy trestné činnosti mladistvých a chrání tak společnost.¹²⁰

Rozdíl ale spíše než v dikci textu spočívá v celkovém přístupu k mladistvému pachateli, který se děje dle výše uvedeného obecného postupu ve věcech mladistvých.

Při postupu probačního úředníka s mladistvým je na místě jeho spolupráce s kurátorem pro mládež, který rovněž s mladistvým pracuje.

4.2.3 Kurátor pro mládež – spolupráce s PMS

Kurátor pro mládež má v trestním řízení mladistvých a vůbec v kontaktu a práci s problémovou mládeží nezastupitelnou roli. Kurátor pro mládež se aktivně podílí na vytváření podmínek pro uplatnění alternativ v systému trestního práva, předkládá návrh na možné uplatnění alternativ u klienta, a samozřejmě i na možnou účast v probačním programu.¹²¹

Je součástí systému sociálně-právní ochrany dětí. „*Sociálně-právní ochrana dětí je uceleným, moderním systémem, fungujícím samostatně v systému českého práva. Jejím účelem je zejména poskytnout zvýšenou ochranu státu nezletilým dětem, tedy těm občanům, kteří se nemohou sami bránit v případě působení negativních vlivů na jejich osobu a jejich vývoj.*“¹²²

Před zavedením novely č.401/2012 Sb., která nabyla účinnosti 1.1.2013 a kterou se mění zákon o sociálně-právní ochraně dětí, institut kurátora pro mládež bohužel nebyl, možná až překvapivě, náležitě obsahově i normativně zakotven. Jeho pravomoci, kompetence a oprávnění byly vymezeny jen rámcově.¹²³

Po výše zmíněné novele je péče o děti uvedené v §6 písm. c) a d) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí¹²⁴ zabezpečována sociální kuratelou pro děti a mládež, která je součástí obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Sociální kuratelka spočívá v provádění opatření směřujících k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte (§31 odst.2 z. o SPOD). V §31 odst.

¹²⁰ RUBIKON Centrum, *Projekty, Učební program – mladistvý* [online]. RUBIKON Centrum, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na <<http://www.rubikoncentrum.cz/projekty.php?id=11>> .

¹²¹ ŽATECKÁ: *Postavení a úkoly...*,s. 74.

¹²² TOMEŠ, Igor. *Sociální správa*. 1.vydání. Praha: Portál, 2002, s. 152.

¹²³ ZOUBKOVÁ, Ivana, ČERNÍKOVÁ, Vratislava, NIKL, Jaroslav. *Kriminalita mládeže*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, s.50.

¹²⁴ §6 písm. c): které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití

§6 písm. d): které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte

3 z. o SPOD je vymezeno postavení kurátora pro mládež: „*Sociální kuratelů vykonává kurátor pro děti a mládež, který je zaměstnancem obce s rozšířenou působností zařazeným do obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Kurátor pro děti a mládež se při výkonu sociální kurately prokazuje zvláštním oprávněním vydaným obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Zvláštní oprávnění musí obsahovat jméno, popřípadě jména a příjmení kurátora, titul, označení zaměstnavatele a vymezení činností, které může vykonávat.*“

Činnost sociální kurately je upravena v §32 odst.4. z o SPOD. Podle uvedeného ustanovení se sociální kuratela zaměřuje na:

- a) analyzování problémové situace a navrhování preventivních opatření
- b) účast na trestním řízení nebo přestupkovém řízení vedeném proti mladistvému a na řízení o činech jinak trestných u dětí mladších patnácti let
- c) návštěvy dětí v ústavní nebo ochranné výchově, ve vazbě a ve výkonu trestu
- d) spolupráci s PMS při zjišťování poměrů mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let pro účely řízení s nimi a při výkonu opatření jim uložených
- e) pomoc dětem propuštěným z ústavní nebo ochranné výchovy, vazby nebo výkonu trestu s cílem jejich resocializace a začlenění do jejich sociálního prostředí a zamezit případnému opakování trestné činnosti
- f) zajištění další péče pro mladistvé i po dosažení zletilosti (spolupráce s Úřadem práce, poskytovateli sociálních služeb apod.)

Funkce kurátora pro mládež je blíže specifikována i v interním článku Ministerstva práce a sociálních věcí. Podle něj mimo jiné vede administrativu o svých případech, podává kvalifikované zprávy o osobách nezletilých a mladistvých, které se dopustily trestného činu, na základě písemné žádosti od OČTŘ, zúčastňuje se úkonů v přípravném řízení a řízení před soudem (zde využívá svá práva například podáním návrhu na opravné prostředky) nebo také podává návrh na vydání předběžného opatření podle §76 a §76a z.č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.¹²⁵

O problémovém dítěti nebo mladistvém se kurátor pro mládež může dozvědět od zaměstnanců školy, zástupců Policie, zdravotníků nebo občanů, kteří mohou upozornit OSPOD podle §7 z. o SPOD. Následně kurátor provádí šetření, navštíví školu a promluví

---

¹²⁵ *Funkce kurátora pro děti a mládež* [online]. Ministerstvo práce a sociální věcí [cit. dne 23. března 2013]. Dostupné na < http://www.mpsv.cz/files/clanky/7290/Funkce_kuratora.pdf >.

s jejími pracovníky, popovídá si s rodiči, dotazuje se v místě bydliště mladistvého nebo dítěte, provede rozhovor i s dotčeným a účastní se jeho výsledků před příslušnými orgány.¹²⁶

U skupiny dětí do patnácti let poté zvažuje další postup. Pokud se dítě dopustilo přestupku poprvé, uvědomuje si svůj čin a rodiče dítěte spolupracují a fungují, postačí mnohdy i výchovný pohovor a občasná kontrola kurátora pro mládež. Pokud se ale dítě dopustilo závažných poruch chování opakovaně a výchovný pohovor se minul účinkem, kurátor je nucen sáhnout k přísnějšímu postupu a dát podnět soudu, který poté může podle §90 odst.2 ZSM zahájit řízení ve věci daného dítěte a uložit dítěti některé z opatření podle §93 ZSM. Kurátor pro mládež je účastníkem takového řízení (§91 odst.1 ZSM). U skupiny mladistvých, která se dopustila trestného činu, probíhá následně trestní řízení.¹²⁷

S kurátorem pro mládež, jakožto možným zástupcem OSPOD, má být v trestním řízení vedeném proti mladistvým náležitě spolupracováno, jak ukládá ZSM v §36 a §40. OSPOD musí být rovněž vyrozuměn při zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého bez zbytečného odkladu (§45 ZSM), rovněž o zahájení trestního stíhání (§60 ZSM). V rámci dokazování může být od OSPOD vyžadována „Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého“ (§55, §56 ZSM). Příslušný OSPOD je oprávněn v rámci hlavního líčení činit návrhy a dávat vyslychaným otázky (§64 ZSM) a také může podat opravné prostředky, a to i proti vůli mladistvého (§72 ZSM). V rámci výkonu rozhodnutí je OSPOD oprávněn podávat návrhy na změnu výchovných opatření, upuštění od výkonu ochranné výchovy, podmíněné umístění mimo výchovné zařízení, prodloužení a změnu ochranné výchovy.¹²⁸

Práce a vliv kurátora pro mládež na mladistvého je prospěšný. Nicméně v době kdy je zahájeno trestní řízení spolupráce stále trvá, a to i v době, kdy už je v řízení zainteresován i pracovník PMS (z vlastního podnětu nebo i z podnětu kurátora pro mládež). Podle Mgr. Markéty Danišové¹²⁹ se v praxi stává, že mladistvý je nucen docházet ke kurátorovi pro mládež i k probačnímu úředníkovi a rozhovory, které s nimi vede, jsou často stejné. Někteří

---

¹²⁶ SLOVÁČKOVÁ, Eva. *Sociálně právní ochrana dětí – vymezení pojmů, rodinné právo a dokumenty související* [online]. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [cit. 22. března 2013]. Dostupné na <http://clanky.rvp.cz/wpcontent/upload/prilohy/2758/socialne_pravni_ochrana_deti_vymezeni_pojmu_rodinne_pravo_a_dokumenty_souvisejici.pdf>.

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, ŠUBRT, Milan. Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení v trestních věcech mladistvých a v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let se zaměřením na předsoudní stadia trestního řízení. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2011, roč. 16, č.1, s.21.

¹²⁹ Mgr. Markéta Danišová pracovala jako kurátorka pro mládež v Ústí nad Labem.

mladiství sami toto hodnotí jako zbytečné a pro ně obtěžující, kdy by čas, strávený „stejně“ mohli využít i lépe.¹³⁰

Roztříštěnost institucí a kompetencí v praxi působí problémy. Obě instituce, jak OSPOD, tak PMS, vyžadují od klientů docházku a informace, neboť jim to oběma ukládá zákon. Klienti a jejich rodiny mají proto pocit, že stejnou věc řeší dvakrát, ztrácí motivaci ke spolupráci. Důležité je nastavit způsob předávání informací o klientovi, odstranit komunikační bariéry a zvýšit tak efektivitu řízení.¹³¹

Podle mého názoru by probační pracovník rozhodně měl spolupracovat s kurátorem pro mládež. Především by se na počátku spolupráce měli sejít a promluvit si o osobě, kterou mají pod dohledem.

V praxi se to často děje pomocí multidisciplinárních týmů, kdy je projednáván jeden konkrétní případ. Přizváni bývají i zástupci Policie, neziskových organizací, školy nebo státního zastupitelství či soudu, a samozřejmě rodiče nebo zákonní zástupci mladistvého.¹³²

Poté by se ale měli domluvit na takovém postupu, aby mladistvý nemusel vypovídat o stejných věcech dvakrát (například o svém prospěchu ve škole nebo o situaci v rodině). Jednou z možností by bylo agendu si rozdělit. To je ale prakticky jen těžko proveditelné. Efektivnější se zdá, omezit působení jedné z institucí, a nabízí se spíše kurátor pro mládež. Když ke kurátoru mladiství nedochází, nehrozí mu žádná sankce, oproti tomu má nedostavení se k probačnímu úředníkovi důsledky v rámci trestního řízení. Na toto je vhodné mladistvého upozornit.

Podle Mgr. Sentenské se probační úředník s kurátorem pro mládež často dohodne i „za zády“ mladistvého na společném postupu v jeho případě. Komunikace je spíše na neformální úrovni, formálně může proběhnout žádost o informace ze strany PMS, je ale poněkud zbytečné spolupráci formalizovat. Nijak to nemění její účelnost. Někdy je ale naopak prospěšné působit na mladistvého z více stran, nutit ho docházet k oběma osobám anebo se sejít i najednou, obzvlášť pokud se mladistvý k jedné z nich nedostavuje. Je to o odhadu kurátora a probačního úředníka, zda-li je to u konkrétního mladistvého účelné. Kurátor pro mládež vystupuje v trestním řízení spíše jako ochrana dítěte, aby se u něj nic nezanedbalo, dohlíží na jeho práva a na to, aby případné potrestání bylo výchovné. Probační úředník vystupuje spíše jako „možnost řešení“ situace.¹³³

---

¹³⁰ Rozhovor s Mgr. Markétou Danišovou, uskutečněný v lednu 2013, Ústí nad Labem, vedla Zuzana Pešoutová

¹³¹ NERUDOVA, Marcela. Práce s mladistvými a nezletilými. In ŠTERN, Pavel: *Probace a mediace...*, s. 142.

¹³² Mgr. Sentenská, leden 2013, Ústí nad Labem.

¹³³ Tamtéž

Kurátoři pro mládež se zaměřují na spíše na analýzu rodiny a mladistvého, na poměry a prostředí, ve kterém vyrůstá a na motivaci mladistvého k polepšení se, zatímco pracovníci PMS se zaměřují na postoj mladistvého k trestné činnosti, motivaci k odstranění následků a zohlednění postoje a stanoviska poškozeného.¹³⁴

Souhlasím s tím, že postup je nutno řešit pro daný konkrétní případ. Pokud se ale trestní řízení dostane do své vykonávací části a mladistvému je uloženo výchovné opatření dohledu probačního úředníka, činnost kurátora pro mládež by měla být maximálně omezena, ne-li pozastavena a kontrolu nad mladistvým by měl mít zcela probační úředník. Je to moment, kdy už kurátor pro mládež svou činností nic nezmění, může už pouze dohlížet a dohled postačí dle mého názoru pouze od PMS. Vhodné by ale bylo, aby po případném ukončení dohledu, kurátor pokračoval ve sledování mladistvého a jeho zařazení zpět do společnosti. To většinou vykonává probační úředník, ale zde by to ulehčilo jeho agendě. Kurátor by se ale měl informovat u probačního úředníka o průběhu dohledu, případně by mu měla být poskytnuta závěrečná zpráva, kterou probační úředník vypracovává pro OČTŘ.

Závěr je tedy takový, že je na zvážení zainteresovaných osob, jakou aktivitu a součinnost s kterými orgány budou po mladistvém vyžadovat. Je nutná a nevyhnutelná jejich spolupráce. Podle mého názoru je ale pro většinu mladistvých vyčerpávající a i demotivující absolvovat stejné pohovory s kurátorem i probačním úředníkem, účelnější by bylo, aby jedna instituce informovala druhou a aby nedocházelo k vyžadování již jednou uvedených informací ze strany mladistvého.

---

¹³⁴ ŽATECKÁ: *Postavení a úkoly...*, s. 74.

Závěr

Cílem mé práce bylo v počátku definovat základní pojmy. Restorativní justici jsem vymezila za pomoci komparace s pojetím justice jako retributivní – odplatné. Toto pojetí ztrácí na své efektivitě, což je evidentní i na přeplněnosti českých věznic, do nichž se mnozí pachatelé i opakovaně vrací. Proto jsem se na základních tezích restorativní justice snažila ukázat její výhody, zejména možnost uložit pachateli některý z alternativních trestů a tím ho ušetřit stigmatizace vězně, umožnit mu zůstat ve styku se svým sociálním okolím a rodinou. Na svobodě může pachatel i snáze odčinit škodu nebo újmu, kterou utrpěl poškozený, a napravit tak konflikt, který mezi nimi vznikl. V neposlední řadě má jeho neuvěznění i pozitivní ekonomický efekt pro společnost. Pojem probace jsem vymezila jak v užším, tak širším slova smyslu, za pomoci definic uvedených v odborné literatuře. V užším smyslu probaci vidím jako alternativní trestní sankci, umožňující odklad trestu a zahrnující kontrolu a pomoc pachateli v podobě dohledu probačního úředníka, v širším slova smyslu se jedná o celý komplex činností zajišťovaných PMS, tedy například i dohled probačního úředníka v okamžiku, kdy je trest vykonáván (obecně prospěšné práce) nebo jeho pomoc i v situacích, kdy dohled uložen není (pachateli jsou uložena některá z možných omezení či povinností v §48 odst.4 TZ). Dále jsem vymezila základní charakteristické znaky probace, její výhody a nevýhody a také se dotkla Probační a mediační služby České republiky, organizace zaštiťující probační činnosti u nás. Té jsem se ale nevěnovala hlouběji, neboť to nebylo cílem mé práce. K pochopení probace jsem shrnula i její historický vývoj na našem území, který nesahá tak daleko, jako v některých jiných evropských státech, nicméně vzhledem k politické situaci, která u nás do roku 1989 panovala, je jeho tempo adekvátní. Pojem dohled jsem vymezila za pomoci jeho definice v právním předpise č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku, kdy v §49 je obsaženo jeho vymezení a účel a v §50 a 51 práva a povinnosti pachatele a probačního úředníka. Tuto úpravu jsem porovnála s úpravou v z. č. 218/2003 Sb., zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, a vymezila rozdíl v době, na niž lze dohled nad pachatelem uložit a v institutu souhlasu mladistvého s uložením dohledu v rámci řízení před pravomocným rozhodnutím soudu (§15 odst.3 ZSM). Rozdíly jsou ale patrné především v ideologické rovině dohledu. Dohled může být uložen v jakémkoliv stádiu trestního řízení, ovšem ne vždy se bude jednat o probaci v užším slova smyslu.

To jsem zohlednila dále, kdy jsem svou pozornost zaměřila na instituty podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a podmíněného odsouzení s dohledem, které spadají pod užší vymezení probace. Nastínila jsem i další možnosti uložení dohledu v TZ a zdůvodnila,

proč nespádají pod probaci v užším slova smyslu a proč se jim tedy nebudu dále věnovat. U výše zmíněných institutů jsem popsala jejich právní zakotvení (jsou to poměrně mladé instituty, zavedené novelou 253/1997 Sb.), jejich podstatu spočívající ve vyslovení viny nad pachatelem a odložení uložení trestu nebo jeho výkonu na zkušební dobu, v rámci které na pachatele působí probační úředník. Navrhla jsem také *de lege ferenda* podmínit podmíněné upuštění od potrestání s dohledem souhlasem ze strany pachatele, nicméně toto by jistě nebylo bez problémů. Zároveň se domnívám, že tyto „úlevy“ by měly být umožněny pachateli na základě individuálního posouzení jeho osoby ze strany soudu. Jako podklad by *de lege ferenda* mohlo sloužit doporučení od PMS či jiné instituce, která by prozkoumala pachatele a vypracovala by o něm stanovisko.

V další části se věnuji dohledu u mladistvých pachatelů. Těm může být dohled uložen jako samostatné výchovné opatření nebo ho lze uložit spolu s další sankcí. Efektivnější je možnost druhá, při dohledu jako samostatném opatření nelze nijak sankcionovat porušení jeho podmínek. Dále uvádím možnosti, kdy lze dohled podle ZSM uložit, věnuji se ale opět pouze probačním institutů v užším slova smyslu, stejným jako u dospělých pachatelů. V rámci jejich vymezení za pomoci ZSM vidím odlišnosti od TZ zejména v podmínkách, za nichž je lze uložit a v délce zkušební doby – u mladistvých jeden rok (podmíněné odsouzení s dohledem). Další odlišnosti již nejsou tak výrazné.

V poslední kapitole práce se věnuji výkonu probačního úředníka. Rozdělují ji na dvě části, každá je věnovaná jiné skupině pachatelů. U dospělých pachatelů vymezují právní úpravu výkonu dohledu v rámci TŘ a z. o PMS, která je zde poměrně stručná. Na ní ale navazují interní metodické standardy PMS, které problematiku rozvádějí. Jsou souborem pracovních postupů probačních úředníků a vzorů konkrétních písemností, které používají. Shrnuji obsah tohoto dokumentu týkající se dospělých pachatelů a komparuji ho s praxí, o níž jsem získala poznatky z rozhovoru provedeného s probační úřednicí Mgr. Alenou Sentenskou. Snažím se vyřešit problém, jak „přinutit“ pachatele pracovat, pokud jeho sociální dávky převyšují nabízenou odměnu. Zde navrhuji *de lege ferenda* poměrně zkrátit zkušební dobu těm pachatelům, kteří pracují. Dále jak lze ověřovat informace od klienta a pokud to nelze, navrhuji jej *de lege ferenda* nechat podepsat čestné prohlášení o pravdivosti jeho tvrzení, toto mu založit do spisu, a při rozhodování soudu o jeho osvědčení se může sloužit k jeho prospěchu nebo naopak ke škodě (prokáže-li se „pravda“). Dále se dotýkám i možnosti absolvování probačního resocializačního programu ze strany pachatele, jednak dobrovolně a jednak soudem uloženého, a jak se v tomto angažuje probační úředník. Ten především

kontaktuje poskytovatele PRP, vybere takový vhodný pro pachatele a kontroluje jej během i po jeho absolvování.

U mladistvých vyzdvihují odlišnosti výkonu dohledu, spočívající v celkovém přístupu k pachateli a zainteresování jeho rodiny do provádění dohledu. V závěru se věnují institutu kurátora pro mládež. Ten je součástí sociálně-právní ochrany dětí, analyzuje mladistvého v jeho rodině a sociálním prostředí a je mu nápomocen z výchovného hlediska. Problémem je vznik jakési dvoukolejnosti při podávání informací ze strany mladistvého příslušným institucím, kdy často opakuje totéž kurátoru pro mládež i probačnímu úředníkovi. Toto je *de lege ferenda* vhodné odbourat náležitou spoluprací PMS a kurátorů, rovněž také za pomoci ústupu kurátora v okamžiku, kdy je nad mladistvým definitivně vysloven dohled probačního úředníka.

Použitá literatura

Knižní publikace

1. DERKS, Jack a kol. *Probace v Evropě*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. 143 s.
2. DOUBRAVOVÁ, Dagmar a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001. 180 s.
3. FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní zákoník a trestní řád : průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Linde Praha, 2010. 1317 s.
4. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2.vydání. Praha: Leges, 2011. 816 s.
5. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 3. aktualizované vydání podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. 1301 s.
6. MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana, KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 352 s.
7. ROZUM, Jan, JARKOVSKÁ, Lucie, KOTULAN, Petr. *Institut dohledu u podmíněného propuštění. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 261 s.
8. ROZUM, Jan, KOTULAN, Petr, VŮJTĚCH, Jan. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. 2. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 141 s.
9. SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. 942 s.
10. SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2000. 468 s.
11. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012. 1450 s.
12. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011. 988 s.
13. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 416 s.
14. ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 212 s.
15. TOMEŠ, Igor. *Sociální správa*. 1.vydání, Praha: Portál, 2002. 303 s.

16. VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*. 1. vydání, Olomouc: ANAG spol. s.r.o., 2011. 1367 s.
17. ZOUBKOVÁ, Ivana, ČERNÍKOVÁ, Vratislava, NIKL, Jaroslav. *Kriminalita mládeže*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. 89 s.
18. ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2007. 136 s.

Příspěvky ve sbornících

1. NEZKUSIL, Jiří. K některým otázkám institutu probace. In LEVIT, Pavel (ed). *Sborník prací z trestního práva (Solnařova pocta)*. Praha: Univerzita Karlova, 1969, s. 43-71.
2. KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5-22.
3. OSMANČÍK, Otakar. Úvod do problematiky alternativních trestů. In MAREŠOVÁ, Alena (ed), VÁLKOVÁ, Jana (ed). *K problematice alternativních trestů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994, s. 3-18.
4. ROZUM, Jan. Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 39-49.
5. ŠČERBA, Filip. K činnosti Probační a mediační služby v řízení ve věcech mladistvých. In ŠPUNDOVÁ, Jitka (ed). *Problémy trestního postihu mladistvých: sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s.73-85.
6. VANDUCHOVÁ, Marie. K ukládání sankcí podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In ŠPUNDOVÁ, Jitka (ed.). *Problémy trestního postihu mladistvých: sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s.21-27.

Články publikované v odborných časopisech

1. ADAMCOVÁ, Zdeňka, VĚTROVEC, Vladislav. Odklony a alternativy v trestním řízení. *Právo a rodina*, 2002, roč. 4, č. 1, s. 1-5.
2. CÍSAŘOVÁ, Dagmar, ŠUBRT, Milan. Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení v trestních věcech mladistvých a v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let se zaměřením na předsoudní stadia trestního řízení. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2011, roč. 16, č. 1, s. 20-23.
3. FENYK, Jaroslav, SOTOLÁŘ, Alexander, SOVÁK, Zdeněk. Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2000, roč. 5, č. 5, s. 21-24.

4. HÁKOVÁ, Lucie, KOTULAN, Petr, ROZUM, Jan. Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací, *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2005, roč. 10, č. 4, s. 9-14.
5. KARABEC, Zdeněk. Zavedení institutu probace do právního řádu České republiky. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 4, s. 34-37.
6. NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 94-97.
7. PÚRY, František. Některé změny v ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 1, s. 1-10.
8. PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. Nad jedním rozhodnutím o probaci. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 1997, roč. 2, č. 7-8, s. 2-7.
9. SOTOLÁŘ, Alexander. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 11, s. 304-306.
10. SUCHÝ, Oldřich. Probace, postavení a úloha probačních úředníků v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 1995, roč. 3, č. 7, s. 270-271.
11. ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 4, s. 99-106.
12. ŠÁMAL, Pavel. Probační a mediační služba. *Sociální politika*, 2001, roč. 27, č. 5, s. 5-9.
13. ŠČERBA, Filip. Metody činnosti Probační a mediační služby. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, roč. 7, č. 6, s. 21-24.
14. ŠČERBA, Filip. Podmíněné odsouzení po novele č. 265/2001 Sb. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, roč. 7, č. 2, s. 2-4.
15. ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 86-89.
16. ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2004, roč. 9, č. 8, s. 19-21.
17. VĚTROVEC, Vladislav, NEDOROST, Libor, SOVÁK, Zdeněk. Probační a mediační služba ČR. *Právní rádce*, 2002, roč. 10, č. 8, s. 28-29.

Právní předpisy

1. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

1. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21.2.2002. sp. zn. 7 To 67/2002
2. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28.2.2005, sp. zn. 63 Tm 1/05
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H.Beck, Praha, č. 4/2001 – T 104. (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1058)
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H.Beck, Praha, č. 6/2001 – T 172. (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1058)
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, uveřejněné v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H.Beck, Praha, č. 80/2011 – T 1431. (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 675)
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, č. 8/2010 (Dostupné v ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář, obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1062)
7. Rozhodnutí uveřejněné v časopise *Trestněprávní revue*, č. 1/2002, s. 25. (Dostupné v VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011.* 1.vydání, Olomouc: ANAG, spol. s.r.o., 2011, s.292 a n.)

Internetové zdroje

Metodické standardy Probační a mediační služby

1. *Metodický postup Probační a mediační služby ČR v oblasti nahrazení vazby dohledem probačního úředníka* [online]. Probační a mediační služba, 2008. [cit. 20. března 2013]. Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/> >.
2. *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace)* [online]. Probační a mediační služba, 2008. [cit. 20. března 2013]. Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/> >.
3. *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace mladiství)* [online]. Probační a mediační služba. [cit. 20. března 2013] Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/> >.
4. *Metodický standard PMS pro práci s mladistvými* [online]. Probační a mediační služba. [cit. 20. března 2013] Dostupné na < <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/> >.

Ostatní

1. *Funkce kurátora pro děti a mládež* [online]. Ministerstvo práce a sociální věci [cit. dne 23. března 2013]. Dostupné na < http://www.mpsv.cz/files/clanky/7290/Funkce_kuratora.pdf >.
2. *Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost* [online]. Evropský sociální fond v České republice, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na < <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz> >.
3. *RUBIKON Centrum, Kdo jsme* [online]. RUBIKON Centrum, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na < <http://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme.php> >.
4. *RUBIKON Centrum, Projekty, Učební program – mladistvý* [online]. RUBIKON Centrum, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na < <http://www.rubikoncentrum.cz/projekty.php?id=11> >.
5. *RUBIKON Centrum, Projekty, Začít nanovo* [online]. RUBIKON Centrum, 2012 [cit. 22. března 2013]. Dostupné na < <http://www.rubikoncentrum.cz/projekty.php?id=14> >.
6. SLOVÁČKOVÁ, Eva. *Sociálně právní ochrana dětí – vymezení pojmů, rodinné právo a dokumenty související* [online]. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [cit. 22. března 2013]. Dostupné na < http://clanky.rvp.cz/wpcontent/upload/prilohy/2758/socialne_pravni_ochrana_deti_vymezeni_pojmu_rodinne_pravo_a_dokumenty_souvisejici.pdf >.
7. *Využití ubytovací kapacity věznic* [online]. Vězeňská služba České republiky, 5. března 2013 [cit. 17. března 2013]. Dostupné na < <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/informacni-servis-1574/aktuality-1202/vyuziti-ubytovaci-kapacity-veznice-v-roce-2012> >.

Ostatní zdroje

1. Rozhovor s Mgr. Alenou Sentenskou, uskutečněný v lednu 2013, Ústí nad Labem, vedla Zuzana Pešoutová.
2. Rozhovor s Mgr. Markétou Danišovou, uskutečněný v lednu 2013, Ústí nad Labem, vedla Zuzana Pešoutová.

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá institutem probace v rámci českého trestního práva. Úvodní kapitola se věnuje vymezení základních pojmů: restorativní justice, probace a dohled. Restorativní justice je poměrně nový myšlenkový směr, který pojímá trestný čin jako konflikt mezi pachatelem a poškozeným a tento se snaží urovnat. K tomu využívá alternativních trestů, kdy pachatel zůstává na svobodě a dostává prostor k vyřešení situace. Probace je vymezena jak v širším, tak užším slovy smyslu, kdy ke každému pojetí je uvedeno několik definic. U dohledu je popsán jeho charakter a právní úprava, přičemž je zohledněn rozdíl v dohledu u mladistvých a dospělých pachatelů.

V dalších dvou kapitolách jsou popsány projevy dohledu probačního úředníka v rámci z.č. 40/2009 Sb., trestního zákona a z.č. 218/2003 Sb., zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Především jsou charakterizovány instituty podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a podmíněného odsouzení s dohledem. Další projevy jsou nastíněny, nicméně ne u všech se jedná o projev probace, z toho důvodu nejsou blíže specifikovány.

Poslední kapitola se věnuje výkonu dohledu. Rozlišuje výkon dohledu u dospělých, mladistvých a dětí mladších patnácti let. Zaměřuje se na právní úpravu problematiky výkonu dohledu, zpracování tohoto tématu v rámci interních metodických standardů vydávaných Probační a mediační službou České republiky a komparaci těchto materiálů s praxí. Ke srovnání je využito rozhovoru provedeného s probační pracovnící Mgr. Alenou Sentenskou.

V rámci části věnující se výkonu dohledu u mladistvých a dětí mladších patnácti let je popsáno postavení kurátora pro mládež a jeho spolupráce s Probační a mediační službou. Je významným účastníkem v rámci výkonu dohledu. Také je zohledněno jeho fungování v rámci trestního řízení proti mladistvým a v řízení proti dětem mladším patnácti let.

Resumé

The diploma thesis deals with the Czech Institute of probation in criminal law. In the first chapter, there are definitions of basic concepts: restorative justice, probation and supervision. Restorative justice is relatively new school of thought, which takes criminal act as a conflict between offender and damaged person and tries to figured this conflict. Therto uses alternative punishments, when offender remains on freedom and gets a space to solved his situation. Probation is defined in her wider and narrower conception, when each of these conception is describes by the several of definition. About supervision is described his

character and legislation and also the difference between supervision upon youthful offenders and adults.

In the next two chapters, there are describes manifestatitons of supervision in Criminal Code No. 40/2009 Coll. and Juvenile Justice act No. 218/2003 Coll. Primarily conditional discharge with supervision and conditional sentence with supervision are characterized. Another manifestations of supervision are outlines, but some of them are not adress of probation, because of that reason they are not further specified.

Last chapter is about performance of supervision. It distinguishes performance of supervision of adults, youthful and children under fifteen years. It focuses on legislation performance of supervision, proccession this topic in internal metodical standards published by Probation and Mediation Service of Czech Republic and comparison of these standards with practice. Interview with probation officer Mgr. Alena Senteská is used for the comparation.

In the chapter about performance of supervision of youthful and children under fifteen years is desribed a position of Curators for Youth and his cooperation with Probation and Mediation Service of Czech Republic. He is significant participant during the performance of supervision. His working during criminal proceedings againts youthful and proceedings againts children under fifteen years is also accounted.

Seznam klíčových slov

Restorativní justice, Probace, Dohled, Probační a mediační služba, Probační úředník, Výkon dohledu, Dospělý, Mladistvý, Dítě mladší patnácti let, Kurátor pro mládež.

Key words

Restorative justice, Probation, Supervision, Probation and Mediation Service, Probation officer, Performance of Supervision, Adult, Youthful, Children under fifteen years, Curators for Youth.